

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ**

**МОНАРХІЧНІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ МОНАРХІЇ В
НІМЕЧЧИНІ (1918-2022) У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 07-241М
групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізації 014.03 Історія
Освітньо-професійної
програми Середня освіта (історія)
Кошеля Євгенія Миколаївна

Керівниця: к.і.н., доцентка Кузовова Н.М.
Рецензентка: вчитель історії Херсонської
гімназії № 6 Херсонської міської ради
Демянова Ю.С.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ...	6
РОЗДІЛ 2. МОНАРХІЧНІ ІДЕЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	12
2.1 Монархізм за часів Веймарської республіки	12
2.2 Монархісти і націонал-соціалізм	21
РОЗДІЛ 3. МОНАРХІЧНІ ТЕЧІЇ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	29
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ МОНАРХІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ МОНАРХІЇ В ГРУДНІ 2022 РОКУ	41
4.1 Сучасні монархічні організації в ФРН	41
4.2 Спроба відновлення монархії в грудні 2022 року	47
РОЗДІЛ 5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ВИВЧЕНІ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ	55
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	68
Додаток А	80
Додаток Б.....	81
Додаток В	82

ВСТУП

Актуальність дослідження. У Німеччині монархія закінчилася в 1918 році після поразки в Першій світовій війні. Це сталося через зречення останнього німецького імператора Вільгельма II, його втечу до Нідерландів, проголошення Німецької республіки та зречення федеральних князів. Але й після цього були і є прихильники монархії (монархісти), які організовувалися в клуби та неформальні кола. Серед прихильників монархічної ідеї поряд із критиками демократії є й також представники тих груп населення, які втратили значні привілеї в 1918 році. Дві найбільші організації в Німеччині та єдині, які сьогодні діють на федеральному рівні, це «Асоціація традицій та життя» та «Друзі монархії», а також регіональні групи в Баварії та Саксонії, серед інших, і прихильники колишніх правлячих сімей, таких як Гогенцоллернів, Віттельсбахів або Веттінів. Сьогодні більшість асоціацій і кіл виступають не за відновлення попередніх монархічних систем правління, а радше за парламентську монархію на основі сусідніх європейських королівств.

Із групи «Патріотичний союз» (Patriotische Union), 7 грудня 2022 року, було заарештовано 25 членів. Учасників звинувачують у плануванні державного перевороту в Німеччині. Групу, яка є ультраправим екстремістським угрупованням рейхсбюргерського спрямування, очолювала так звана Рада (Rat). Відновити в Німеччині монархію в традиціях Німецької імперії було головною метою організації. Відповідно даним поліції, щоб прийти до влади, організація хотіла спровокувати хаос і громадянську війну в країні. Це свідчить, що прихильники монархії продовжують свою діяльність і в сучасній Федеративній Республіці Німеччина.

Вивчення монархічних організацій та спроб відновлення монархії в Німеччині (1918-2022) у шкільному курсі історії є актуальним на сьогодні з кількох причин: вивчення цієї теми дає учням розуміння політичних подій від завершення Першої світової війни до сьогодні; сприяє розвитку

демократичної обізнаності, допомагаючи учням усвідомити важливість демократичних цінностей в історичному контексті та аналіз реставраційних рухів допомагає детальніше зрозуміти соціально-політичну історію та навчитися аналізувати складні політичні події та ідеології й робити висновки про їхнє значення в глобальному контексті.

Отже, дана тема, є актуальною і в сьогоdnішніх реаліях, але в українській історіографії вона ще не отримала значного висвітлення, саме тому і важливо вивчити та дослідити це питання.

Об'єкт дослідження – соціально-політична історія Німеччини ХХ-ХХІ століття та її висвітлення на уроках всесвітньої історії в школі.

Предмет дослідження – монархічні об'єднання та спроби відновлення монархії в Німеччині (1918-2022) у шкільному курсі історії.

Територіальні рамки дослідження зумовлені межами Німеччини 1918-2022 рр. з урахуванням територіальних змін.

Хронологічні рамки дослідження: основні хронологічні рамки відповідають часу виникнення клубів та організацій головною ідеологією яких було відновлення монархічної форми правління в Німеччині (перші були створенні одразу після зречення останнього німецького імператора) 1918 р. і до останньої спроби відновлення монархії в Німеччині – 2022 р.

Мета роботи полягає у спробі історичної реконструкції виникнення організацій, які підтримували відновлення монархії, визначення цілей, ідей та простеження їхньої діяльності у Німеччині, а також інтеграція отриманих результатів дослідження в шкільний курс історії.

Об'єкт, предмет та мета роботи визначили необхідність вирішення наступних завдань:

- простежити процес формування ідеології монархічного руху, та виявити його роль в суспільстві;
- розглянути генезу монархічного руху як ідеології;
- проаналізувати діяльність монархічних організацій;

- дати характеристику невдалим спробам відновлення монархії в Німеччині;

- виявити причини краху монархічних ідей;

- написати методичні рекомендації, щодо застосування матеріалів дослідження при вивченні всесвітньої історії в школі .

Методологічна основа **базується на принципах** історизму, системності, об'єктивності, науковості, за допомогою яких розкривається зміст суспільно-політичних процесів та явищ. У кваліфікаційній роботі широко використано такі загальнонаукові методи: аналіз, синтез, узагальнення, конкретизація. Серед спеціально-наукових методів: історичний, історико-порівняльний, історико-системний та конкретно-історичний. Щодо методів викладання теми в школі, то використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький та проблемного викладу.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі створення повного аналізу діяльності монархічних організацій в Німеччині та інтеграції отриманих матеріалів в сучасний освітній процес.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані у ході дослідження результати можуть бути використані при вивченні історії Німеччини на уроках всесвітньої історії. Додатково, тему можна використовувати на позакласних заходах у формі подальшого дослідження теми, або написання шкільних наукових проєктів.

Апробація результатів дослідження. Окремі аспекти були висвітлені у статтях: «Ранній консервативний опір націонал-соціалізму» у збірнику «Студентські наукові студії» (2023 рік) та «Спадкоємці імператорського престолу Німеччини та їхнє ставлення до націонал-соціалізму» в науковому журналі «Південний архів (історичні науки)».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, п'ятих розділів, висновків та списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальна кількість сторінок – 82.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи обрану тему, щоб визначити її місце в науковому доробку української історіографії нами була розглянута різна наукова література. Аналізуючи досягнення сучасних українських істориків-германістів ми маємо підстави стверджувати, що національна школа германістики існує та розвивається, вона представлена такими дослідниками: Кондратюк С. В. [96], Кривонос Р. А. [97], Кудряченко А. І. [98-105], Мартинов А. Ю. [106-107], Солошенко В. В. [104, 109-110], та інші.

Свідченням активного розвитку вітчизняної германістики є той факт, що вже в незалежній Україні було опубліковано численні монографії, статті та збірники наукових праць. Після 2000 року визначається особлива активність публікацій українських фахівців з германістики, адже було захищено приблизно тридцять дисертацій присвячених історичним і політичним аспектам в Німеччині. Але необхідно зазначити, що саме проблематика нашої теми не була яскраво висвітлена українськими істориками і саме тому наше дослідження ґрунтується, насамперед, на працях німецьких дослідників.

Дослідження на цю тему в історіографії часто підкреслюють політичний, соціальний та економічний контекст спроб відновлення монархії, а також їхнє значення для німецької історії. Історіографія діяльності монархічних груп у Німеччині після 1918 року є багатогранною. Дослідницькі дискусії зосереджені на різних епохах і течіях. Ключовими моментами, яких є аналіз вираження монархічних устремлінь та які групи намагалися здійснювати політичний вплив і дестабілізувати політичне середовище в Німеччині.

Наша робота розділена на розділи за хронологічним принципом, тому пропонуємо й також розглядати історіографію питання. Розділ 2 має назву «Монархічні ідеї в першій половині ХХ століття». Історіографія спроб відновлення монархії в Німеччині є складною і бере свій початок ще за часів Веймарської республіки. Для розкриття необхідних аспектів цього розділу ми

ознайомилися з збіркою «Спадщина монархії. Наслідки німецької інституції з 1918 року» [55] вона була видана за редакцією Томаса Біскупа та Мартіна Кольрауша. До збірки увійшли статті Дітера Брозіуса, Крістофера Кларка, Крістофа Шенбергера, Моніки Вінфорт, та інших. Матеріали збірки відкривають новий погляд на новітню німецьку історію, у ній вперше досліджуються сліди монархії в історії Німеччини ХХ століття: скасування монархії, її спадок та вплив на німецьке населення.

Для опису проблем кайзерівської монархії ми зверталися до роботи Пітера Вінцена [90]. Центральна теза його дослідження, яке ґрунтується на численних документах, полягає в тому, що імперія вже в 1908 році невблаганно дрейфувала до прірви. На основі книги «Імператор і Третій Рейх». Гогенцоллерни між Реставрацією та націонал-соціалізмом» [72] ми описали зв'язок Гогенцоллернів з нацистським рухом. Це питання разом з біографією кронпринца Вільгельма III висвітлює Лотар Махтан, у своїй книзі «Кайзерівський син Гітлера» [68]. Також у розгляді цієї проблематики ми зверталися до роботи Сігурда фон Ільсеманна «Імператор у Голландії: монархія і націонал-соціалізм, 1924-1941», а також для нас була корисною праця «Гогенцоллерни і націонал-соціалізм» [74].

Варті уваги джерела, які стосуються позиції монархістів та їхньої ролі в русі опору проти націонал-соціалізму. Дослідження останніх років підвищили обізнаність про те, що німецький опір Гітлеру охоплював більше, ніж замах на Гітлера. У своїй книзі Гер ван Рун [89] дає стислий, але диференційований огляд усього спектру опору, його різноманітних груп, течій і мотивів. Додатково ми можемо зазначити таких авторів: Карл Мартін Грасс [60], Джеймс Донохью, [56], Гельмут Крауснік [66], Леопольд Циглер [94], Бодо Шойріг [80] які у своїх працях торкалися теми опору націонал-соціалізму.

Історик Террі Парсінен [71], використовуючи британські та німецькі джерела, а також раніше невідомі документи з Інституту військової історії

Військового коледжу армії США зміг описати народження першого антинацистського перевороту, який очолив підполковник Ганс Остер.

Найближчою до успіху в історії, спроба повалення режиму Гітлера, вважається Липнева змова 1944 року, яку проаналізував Найджел Джонс [65]. Автор надзвичайно детально, з фотографіями, пояснювальними картами та діаграмами, описує підготовку до замаху, події того дня в найдрібніших подробицях, а також наслідки, після яких змовників було викрито. Жодна інша праця про Липневу змову не містить таких доступних деталей і повного пояснення цього замаху на Гітлера.

Крім того ми можемо виділити ще таких дослідників які також висвітлюють проблематику дотичну до нашої теми: Анжеліка Оберт [70], Мартін Саброу [79], Арне Гофман [62], Джон Рьоль [78], Фрідріх Еверлінг [57], Ернст Пфайффер [73], Курт Фінкер [58], Отто Майснер [69], Фріц Гюнтер фон Чирський [88], Антон Рітталер [76-77], Райнгольд Шнайдер [81], Райнгольд Вулле [91-93], Йоахім Лейтхаузер [67], Ойген Герстенмаєр [59], Курт Таубер [86].

Основоположним джерелом для початку вивчення періоду Веймарської республіки є «Текст декларації про зречення кайзера Вільгельма II від 28 листопада 1918 року» [13], який зберігається в Федеральному архіві в Берліні (Додаток Б). Тут ж зберігаються і інші джерела, які будуть корисні для нашої теми, наприклад, документ, який фіксує засідання кабінету від 11 січня 1921 року, в якому йдеться про реакцію уряду на смерть дружини останнього німецького імператора Августи Вікторії.

Окрім цього важливими джерелами є статті, про актуальні події в Німеччині на той час, в періодичних виданнях: *Vossische Zeitung* [12, 14, 25], *Deutsche Allgemeine Zeitung* [9, 11], *Volkszeitung* [33] та інших.

Наступним, в розділі 3, ми розглядаємо період після Другої світової війни. Ґрунтовною працею про монархічні ідеї в Німеччині після 1945 року є дисертація Йоахіма Зельзама на тему «Монархічні настрої в Федеративній

Республіці Німеччина 1949-1989 рр.» [85]. В своїй роботі автор висвітлив систематичне дослідження монархічних організацій та розглянув монархічні тенденції в німецькому суспільстві протягом даного періоду, включаючи також політичні, соціальні та культурні аспекти.

Було також взято до уваги публікації про монархію відповідного періоду, наприклад, Ганс-Йоахім Шепс, свої думки він виклав передусім у памфлеті «Kommt die Monarchie?» [84], опублікованому в 1953 році. У ньому визрівало переконання, що демократична монархія найкраще підходить для Німеччини. Також цьому автору належать ще публікації «Німеччині загрожує анархія» [83] та «Інша Пруссія. Консервативні постаті та проблеми доби Фрідріха Вільгельма IV» [82].

Манфред Дженке висвітлює тему праворадикальних тенденцій в Німеччині після 1945 року у своїй праці «Змова правих? Розповідь про правий радикалізм у Німеччині після 1945 року» [64]. Також політичними поглядами правих займався Адольф фон Тадден [87], у своїй роботі він описав на той момент актуальні погляди правих на Німеччину, Європу та світову політику в минулому, сьогоденні та майбутньому.

Колекція джерел про німецькі партійні програми зібрана Вольфгангом Троєм [38] надала нам змогу безпосередньо ознайомитися з «Консервативним маніфестом». Восьмий з одинадцяти пунктів маніфесту стосувався саме питання монархії. Дослідженням політичних партій Німеччини також займався Горст Шмоллінгер, з його дослідженням можна ознайомитися в посібнику «Партії Федеративної Республіки Німеччина 1945-1980» у двох томах [34-35].

Розділ 4. присвячений сучасним монархічним організаціям та спробі відновлення монархії в грудні 2022 року. Джерелом для вивчення цієї проблематики виступає довідник «Reichsbürger» [21] який розглядає діяльність так званих «рейхсбургерів», які відмовляються визнавати сучасні німецькі владні структури. Майже кожна відома монархічна організація в Німеччині має свої власні веб-сторінки [44-49]. Звертаючись до них ми змогли

ознайомитися з діяльністю монархістів, їхніми програмами, політичними поглядами, новинами, планами, тощо. Ці джерела також вказують нам на різноманітність аспектів монархічних рухів. Також, в дослідженні, корисними для нас, були сайти: Баварського інформаційного центру проти екстремізму [41], Федерального відомства з питань управління та захисту [42] та Федерального міністерства внутрішніх справ Німеччини [43].

Головними джерелами для аналізування подій 7 грудня 2022 року є статті в періодичних та електронних виданнях Німеччини. Нами було пріоритетно виділено новини в авторитетних в Німеччині: Spiegel Online [2, 3, 31,40], deutschlandfunk.de. [30], hessenschau.de. [16], Der Spiegel [1], tagesschau.de [5, 23, 29,36], Die Zeit [17], Neue Zürcher Zeitung [20], Berliner Morgenpost [39], taz.de. [26], Die Welt [24,32], Welt Online [15] та інших.

Додатковими джерелами до цього питання також є рішення Федерального Верховного Суду в розгляді цієї справи, наприклад, рішення про продовження досудового ув'язнення обвинувачених із середовища так званих «громадян Рейху» за звинуваченням у створенні терористичної організації та підготовці державної зради. Прес-реліз № 115/2023, Федеральний Верховний суд, 19 липня 2023 року [7].

Вищезгадані джерела дають уявлення про події пов'язані з рухом «Рейхсбюргерів» у Німеччині. Загалом вони вимальовують картину далекосяжних і серйозних подій всередині руху «Рейхсбюргерів», від їхніх фантазій та планів про переворот до можливих зв'язків з Росією і правових наслідків. Експерти попереджають про можливе насильство і терор від учасників руху, але підкреслюють, що заарештовані представляють лише невелику частину радикальних «Рейхсбюргерів». Термін «антитерористична операція» використовується до подій 7 грудня 2022 року тільки для того, щоб підкреслити серйозність ситуації.

Методичні рекомендації, щодо застосування результатів дослідження при вивченні всесвітньої історії в школі представлені в розділі 5. Завданням нашого

проекту також є впровадження результатів дослідження при вивченні всесвітньої історії в школі. Для найкращого застосування, нами було проаналізовано праці з методики викладання історії. Основою для реалізації нашої мети стали роботи В. А. Дубінського [95], О. П. Пометун та Фреймана Г. О. [108], Г.Г. Яковенко [111]. Праці надають можливість ознайомитися з систематизованою методикою для викладання історії в школі. Автори дають методологічні вказівки та педагогічні інструменти для ефективного викладання предмету, які допомогли нам інтегрувати результати дослідження в шкільний курс історії.

Головним джерелом для нас є «Державний стандарт повної загальної середньої освіти» [50], адже в ньому зазначено: мету базової середньої освіти, вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів, компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі та вказано, якими базовими знаннями повинні володіти учні.

А також джерелами для написання цього розділу є Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [53], на якому ми можемо отримати актуальну інформацію щодо освіти в Україні та ознайомитися з навчальними програмами для загальноосвітніх навчальних закладів з навчальних предметів історія України, всесвітня історія [51] та історія: Україна і світ [52].

РОЗДІЛ 2. МОНАРХІЧНІ ІДЕЇ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

2.1 Монархізм за часів Веймарської республіки

У німецько-американському обміні повідомленнями про закінчення Першої світової війни американський уряд дав зрозуміти, що Німеччина може розраховувати на прийнятні умови перемир'я лише в тому випадку, якщо «монархічний самодержець» Вільгельм II відречеться від престолу.

Вільгельм II спочатку був схильний зректися імператорського престолу, але залишитися пруським королем. Однак, коли революційна ситуація в імперії загострилася, 9 листопада рейхсканцлер принц Макс фон Баден, без попередніх домовленостей з Вільгельмом II, оголосив про зречення останнього від престолу і, не маючи для цього необхідних конституційних повноважень, призначив новим рейхсканцлером Фрідріха Еберта, лідера найсильнішої партії в Рейхстазі. Хоча Еберт теж спочатку хотів зберегти монархію за допомогою регентства, після невтішного результату війни монархічна система впала в усіх німецьких державах.

11 листопада, в день підписання перемир'я, Вільгельм II вирушив у вигнання до Нідерландів. Лише 28 листопада він склав офіційний документ про зречення престолу. (Додаток Б) У ньому він зрікся імператорської гідності, а також склав з себе пруську корону. Водночас він звільнив військовослужбовців і державних службовців від присяги на вірність, яку вони склали йому, і закликав їх підтримати нових носіїв політичної влади у підтримці громадського порядку і забезпеченні постачання продовольства [13].

Але після всіх цих подій серед населення залишалося чимала кількість прихильників монархії, які організовувалися в певні об'єднання і проводили свою діяльність у напрямку повернення до монархічної форми правління. Навіть сам кайзер, Вільгельм II, у вигнанні, незважаючи на свою заяву про зречення, продовжував плекати надії про трон.

Відправною точкою для всіх міркувань є той факт, що заміна монархічної форми правління в Німеччині, на відміну, наприклад, від Франції чи Росії, не

була пов'язана з соціальним чи культурним знищенням. Натомість, конституційний переворот відбувся у «суміші збереження та віддалення» [55, с. 30]. Королівські палаци не були перетворені на республіканські резиденції уряду після 1918 року, не були розграбовані та зруйновані як відчутна ознака історичного подолання. Це було зарезервовано, за змінених історичних обставин, до періоду після 1945 року.

У 1918 році єдиним винятком став Берлінський міський палац, де під час революційних заворушень мешкала дивізія народної морської піхоти, яка прибула з Кіля та Емдена і не гребувала мародерством та руйнуваннями. Їхній вандалізм у Берліні зміцнив монархічну ідею настільки ж, наскільки назавжди зіпсував репутацію революції серед берлінської буржуазії. Але зрештою саме монархісти завдали Берлінському міському палацу найтяжчих ран. У різдвяні дні 1918 року війська розбитої армії, привезені з Потсдаму, почали обстрілювати палац з важкої артилерії в першому спалаху контрреволюції, поки приплив населення Берліна не зупинив бойові дії і таким чином не захистив королівський палац [72, с.72].

Представники дому Гогенцоллернів не поширював своєї поблажливості на Веймарську республіку, їхнє ставлення до неї були варіативними, включаючи байдужість, а іноді й агресивні настрої. Правдою є наступне: незважаючи на окремі кризи легітимності у Вільгельмівській імперії, такі як справа «Daily-Telegraph-Affäre» [90], монархізм зміг розвинутися як окрема політична позиція лише після того, як монархічний лад втратив свою самоочевидність, після Листопадової революції. Через це протягом чотирнадцяти років існування першої німецької республіки виникли дві контрастні лінії: одна з них знаменує поступове нівелювання фундаментальної опозиції між республіканським і монархічним світами та дедалі більшу інтеграцію поваленої імператорської родини в буржуазне суспільство; інша лінія, навпаки, описує формування та консолідацію монархічного контрсередовища, яке було зосереджене навколо реставраційних острівців,

таких як голландське заслання колишнього імператора Вільгельма II, особа його сина Вільгельма, медіа-культ Пруссії або культивування традицій у цілих містах, таких як Потсдам [72, с.73].

На час першого дня народження імператора після Листопадової революції сильна монархічна течія в німецькій буржуазії вже знову відновила свою позицію і яскравим жестом учасники заявили про свої реставраційні претензії: «Ми живемо в так званій соціалістичній республіці, але старі німецькі кольори, чорно-біло-червоні, нам дорогі, і ми маримо мрією про таємного імператора, поки ця мрія не знайде свого втілення, хоча ми насправді не пов'язуємо себе з особою теперішнього імператора, навіть якщо бажаємо йому дому на батьківщині. Ми протиставляємо цьому фальшивому уряду, цій фальшивій дійсності та фальшивій владі нашу відданість імператору та імперії і чекаємо того дня, коли німецький народ і німецька імперія знову отримають німецького імператора» [8].

Протягом 1919 року праві партії, які мали різну ступінь монархічної орієнтації, були оточені «хвилею справа» [72, с.74]. А саме безліччю груп і об'єднань, які або програмно присвячували себе монархічному культивуванню традиції – як, наприклад, «Bund der Aufrechten» («Ліга Праведників») або «Bund Aufrechter Monarchisten» («Ліга Правих Монархістів»), яка була розпущена у 1922 році, – або у своїй політичній орієнтації працювали над відновленням монархії [72, с.74].

Особливо це стосувалося заснованого у 1923 році об'єднання фронтовиків «Stahlhelm» («Штальгельм») та його аналога «Bund Königin Luise» («Ліга Королеви Луїзи»), яка під керівництвом колишньої кронпринцеси Сесілії перетворилося на одне з найбільших жіночих об'єднань Веймарської республіки, що налічувало 200 000 членів і мало яскраво виражену монархічну орієнтацію.

Сесілія демонструвала помітну прихильність до правого політичного поля в Німеччині ще задовго до того, як її чоловік, кронпринц, увійшов у політичну

сферу. Наприклад, як зазначається в книзі «Імператор і "Третій Рейх". Гогенцоллерни між Реставрацією та націонал-соціалізмом», вона відіграла важливу роль у «Vaterländischer Frauenverein», організації допомоги пораненим солдатам. Як вже згадувалося вона виступала покровителькою «Ліги королеви Луїзи». Це була монархічна жіноча організація, заснована у кризовому 1923 році, яка функціонувала як продовження жіночої гілки влади, але в 1934 році, як і всі інші монархічні організації, вона була розпущена в ході Гляйхшальтунгу (Gleichschaltung) [72, с.74].

Організація була названа на честь пруської королеви Луїзи (1776-1810), прапрабабусі Сесілії, яка, за переказами, пожертвувала собою заради незалежності Пруссії за часів Наполеона I (1769-1821). Головною метою організації була підготовка жінок до великого «визволення» Німеччини від ворогів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Будучи єдиною жіночою організацією на той час, вона не приймала до своїх лав жінок «єврейської чи будь-якої іншої іноземної раси». Крім того, організація дистанціювалася від сучасного західного образу жінки і натомість пропагувала традиційний образ жінки як матері, дружини і домогосподарки [72, с.75].

Як патронеса, Сесілія, окрім іншого, очолювала паради прапорів Ліги, але її діяльність за лаштунками виходила далеко за межі цієї символічної функції. Наприклад, вона працювала над приведенням у відповідність різних монархічних жіночих груп і підтримувала тісні зв'язки зі Штальхельмом. На початку 1920-х років кронпринцеса також почала створювати міцну особисту мережу монархістів. Її прийоми в палаці Цецилієнгоф були одними з найважливіших світських заходів у правому середовищі того часу. Мотивом такої активності було насамперед бажання відновити монархію. Той факт, що її шлюб з кронпринцем вже не мав великого значення, не означав, що вона більше не бачила себе потенційною майбутньою імператрицею. Тому ще до свого чоловіка вона сама встановила контакти з видатними націонал-соціалістами. Її зять Август Вільгельм також був дуже вражений нею. За його

словами, вона ставилася до відновлення монархії набагато серйозніше, ніж його брат, кронпринц. [72, с. 74 -76].

У Веймарські роки Потсдам, місто, яке, як ніхто інший, було сформоване Гогенцоллернами, став особливим місцем кристалізації ідеї реставраційної монархії, яка не надавала республіканському державному устрою ані найменшого шансу. Роль, яку відіграло місто як місце монархічної традиції у Веймарській республіці, особливо яскраво проявилася під час похорону дружини імператора Августа Вікторії (нар. 22.10.1858), померла в Дорні 11 квітня 1921 року і була перевезена до Потсдаму, і яка користувалася значно більшою популярністю серед населення, ніж сам імператор [70, с.91-92].

За кілька місяців до її смерті Пруссія та Рейх вже зайняли позицію з огляду на очікуване зіткнення між монархічною та республіканською комеморативною культурою. Хоча прусський уряд лаконічно заявив, що «не має наміру проводити акцію співчуття», на державному рівні було прийнято рішення, «що імперський уряд має висловити свої співчуття за допомогою телеграми канцлера принцу Ейтелю Фрідріху, але не повинен брати участь у похоронній церемонії» [6].

Різким контрастом до навмисної холодності державних інституцій був рух у суспільстві «Переселення народів», як писала «Vossische Zeitung», охопив Потсдам 19 квітня 1921 року і шлях, який пройшла похоронна процесія в обрамленні духовенства і генералів від Кайзербанхофа «Вільдпарк» до Храму старожитностей перед Новим палацом у парку Сансусі. Екс-імператор і кронпринц були затримані у своєму засланні, але замість них сотні тисяч людей вишикувалися на вулицях і утворили величезну почесну варту з захоплених вітань, чиє урочисте прощання з екс-імператрицею, яка все ще була дуже популярною серед населення через її благодійну діяльність, інформація про яку поширилась на весь світ завдяки кінохронікам. На шляху до Потсдаму похоронна процесія з трьох карет приймала почесні на кожній великій залізничній станції від голландсько-німецького кордону, які за масштабом

нагадували процесію нареченої Марії Антуанетти з віденського Хофбурга до Людовика XVI у Версалі за 150 років до того. У статті «Похоронна служба в Потсдамі» в газеті «Vossische Zeitung» від 19 квітня 1921 року йдеться: «Всюди в поїзді були покладені вінки, і в усіх місцях зібрався великий натовп. Коли поїзд прибув на станцію Брауншвейг, почався дзвін церковних дзвонів, який тривав до тих пір, поки поїзд знову не залишив станцію» [14].

Підтримана доброзичливою «гогенцоллернівською атмосферою», траурна церемонія в Потсдамі перетворилася на потужне вшанування поваленого імператорського дому та його зів'ялої імперії. У далекому Данцигу засідання Сенату «відкрилося траурним мітингом за колишньою імператрицею» [25] у Потсдамі репортер німецької щоденної газети «Deutsche Tageszeitung» помітив, що «багато прикрашені фотографії імператриці все ще були виставлені між свічками в книгарнях», і побачив, що місто занурилося в жалобу: «М'який дощ накрапає на Потсдам. Місто одягнене в траурне вбрання. Майже немає жодного будинку чи вікна, з якого б не звисав чорно-біло-червоний або чорно-червоно-золотий прапор, загорнутий у жалобний ворс» [9].

Про монархічні процесії та промови перед кварталами старих еліт навколо Гінденбурга і Макензена повідомляла «Vossische Zeitung» [25], яка також зробила стислий підсумок з республіканської точки зору. «На кілька коротких ранкових годин Вільгельмівська епоха знову прокинулася до примарного, променистого життя в Потсдамі. Дзвін, майоріння прапорів і десятки тисяч людей. (...) Це було схоже на похоронний парад мертвої епохи, яка після свого падіння знову зібрала весь блиск і пишність своїх зовнішніх атрибутів, і в блиску медальних ланцюгів і мундирів проголосила свою вірність своєму правлячому дому» [11].

Новини про ситуація того дня, однак, також довели, що панахида за покійною дружиною імператора не заглушила політико-культурного розколу Веймарської республіки, навіть у Потсдамі. У той час як лояльна до імператора преса раділа «величезному натовпу», який віддав останню шану Августі-

Вікторії, і ретельно все фіксувала [11]. Але на противагу цьому робітничі ради Потсдамського магістрату оголосили про 24-годинний загальний страйк, якщо прапори на честь покійної імператриці на громадських будівлях міста не будуть негайно зняті [25].

Потсдам продовжував зберігати свій характер оплоту монархізму: «Коли 24 червня 1922 року в Потсдамі відбулося свято Ордену Святого Іоанна, на якому син імператора принц Ейтель Фрідріх був посвячений у лицарі в присутності Гінденбурга, захід не був перерваний новиною, що надійшла опівдні, про те, що в Берліні щойно було вбито міністра закордонних справ Німеччини Вальтера Ратенау» згідно з прес-релізом, захід продовжувався спокійно навіть після того, як надійшла новина про вбивство. [79, с.98-99]. Однак, в інших колах населення, вбивство Ратенау викликало сильний протест проти традиції Гогенцоллернів. У наступні дні після вбивства обурені демонстранти в багатьох німецьких містах полювали на вивіски магазинів, прикрашені коронами і придворними титулами, знімали чорно-біло-червоні прапори з корпоративних будинків студентських братств; у Травемюнде принц Генріх був змушений зняти чорно-біло-червоний стяг, який він підняв на верхівці своєї яхти.

Особливо гостра культурна боротьба розгорілася після вбивств за часів Веймарської республіки навколо інвентаризації пам'яті про правління Гогенцоллернів, що зберіглася в назвах вулиць і топоніміці. У Рейхстазі ліві партії вимагали «прибрати з Рейхстагу емблеми старого режиму»; це стосувалося, зокрема, статуї Вільгельма I у Вандельхалле, яку після посередництва президента Рейхстагу Пауля Льюбе принаймні прикрили на час панахиди [12].

У мерії Кьольна спалахнув скандал, коли міська рада обговорювала пропозицію соціал-демократів перейменувати кола Кайзера-Вільгельма та Гогенцоллерна на коло Вальтера-Ратенау та Ерцбергера відповідно. Після того, як ліві депутати фізично напали на своїх колег з правого крила, які відхилили

пропозицію, сесію довелося перервати [33]. В інших містах також намагання вшанувати Вальтера Ратенау у вуличному ландшафті у поєднанні з вимогою перейменування мало на меті відсунути назад суспільну пам'ять про імперську епоху та продовжити боротьбу з ворогами республіки шляхом ліквідації монархічних традицій. Однак і ця хвиля чисток незабаром зійшла нанівець або розбилася об опір буржуазної більшості на місцях. У Берліні навіть перейменування фатальної вулиці Кенігсале, де було вбито Ратенау, яке спочатку вважалося «самоочевидним обов'язком» [33], провалилося через те, що громадськість району помилково сприйняла цю назву вулиці як таку, що вшановує Гогенцоллернів, а не банкіра Фелікса Кенігса. У районних зборах Берлін-Вільмерсдорфа пропозиція про перейменування вулиці кілька разів призводила до бурхливих обговорень, і минуло чотири роки, перш ніж новозбудована бічна вулиця Кенігсале була остаточно охрещена «Ратенауалле» у 1926 році.

Поки, з одного боку, монархізм і республіканізм воювали між собою, з іншого боку відбувалася поступова інтеграція Гогенцоллернів та їхньої спадщини в новий порядок. За цю інтеграцію нова держава робила величезні авансові платежі, в той час як повалена правляча родина з її главою у вигнанні риторично непохитно посилювалася на «запалення великого національного руху з метою відновлення монархії» і бачила, що її досить неохоче і приховано підштовхують до пристосування до нових умов. У дні Листопадової революції Рада народних депутатів ухилилася від експропріації німецьких князівських будинків без компенсації, не в останню чергу через занепокоєння вимогами союзників про репарації, а прусський уряд скоротив утримання імператорських синів лише на 25 відсотків, але в іншому дозволив їм продовжувати діяльність і навіть фінансував їх з державної скарбниці до літа 1919 року [68, с.96].

Але поступова інтеграція дому Гогенцоллернів у буржуазне суспільство періоду після 1918 року – це лише один бік медалі. Адже поряд з культурним монархізмом, який був обмежений і перекроєний силою факту, у Веймарській республіці також діяв монархізм політичний, який міг використати свої міцні

бастіони на державній службі, а також у Рейхсвері для того, щоб цілеспрямовано працювати над скасуванням Веймарського ладу [62, с.242]. З поверненням колишнього кронпринца до Німеччини політична сцена Веймара з кінця 1923 року поповнилася ще й актором, який об'єднав у собі багато різних монархічних сподівань на народне королівство, яке було б принаймні впізнаваним в обрисах і, перш за все, усунуло найсильніший недолік будь-якої легітимістської реставраційної політики: на відміну від свого батька, ув'язненого в Дорні, Вільгельм-молодший був політично доступним претендентом на престол в очікуванні [72, с.80].

Екс-імператор залишався непохитним лише у своїх намаганнях повернутися на прабатьківський трон за допомогою антиреспубліканських сил. Надія на відновлення монархії з ним на чолі пронизувала його думки в еміграції з того дня, коли він відчув себе в безпеці від видачі Антанті, аж до пакту Гітлера-Сталіна (офіційно Пакт Молотова-Ріббентропа) в 1939 році, з яким він пов'язував надію на повстання німецького народу проти гітлерівського самодержавства. Після невдалого путчу Гітлера-Людендорфа («Півний путч») в листопаді 1923 року він виявив, що всі вдома «занадто мляві», і оптимістично заявив: «Потрібен лише невеликий поштовх, і уряд полетить, щоб звільнити місце для старих умов» [78, с.1281]. «Але надія на відновлення монархії, яка дала б правителю-вигнанцю можливість «знову налагодити справи вдома в якості диктатора», розвіювалася з кожним роком, аж поки прихід до влади націонал-соціалістів, здавалося, не приніс омріяного повороту подій: «У Дорні місяцями тільки й чути, що про те, що націонал-соціалісти повернуть кайзера на трон; всі сподівання, всі думки, слова і писання ґрунтуються на цьому переконанні», – зауважив Ільземанн наприкінці 1931 року [63, с.175].

Отже, у Веймарській республіці, були сформовані певні монархічні рухи. Вони вважали парламентську демократію помилкою німецького народу і, що він має повернутися до традиційної форми правління – монархії. В коло монархістів входили й представники колишнього правлячого дому, їхня

діяльність отримувала певну підтримку в народі. Але реальних успіхів вони не досягли і влада змінилася не на монархію, а на нацистську диктатуру.

2.2 Монархісти і націонал-соціалізм

Наближення кінця Веймарської республіки, як зазначає Еверлінг Фрідріх, надавало монархістам певні надії. Вони бачили себе на шляху до третьої імперії [57, с.7]. Вони вважали, що лише монарх міг виправити ситуацію, що склалася. Монархічні об'єднання розширили свою діяльність, а також відбувалося збільшення кількості членів і формування нових місцевих груп.

З формуванням гітлерівського уряду відновлення монархії, для монархістів, здавалося неминучим. Монархію, вони вбачали, як основу для відбудови і «Потсдамський день» тільки посилив їхні сподівання. З метою об'єднання сил було створено «Німецький імперський рух» на чолі з генерал-полковником Карлом фон Ейнемом, до якого приєдналися інші монархічні об'єднання [73, с.76]. Кронпринц та імператор також привітали цей крок.

Через півроку настало розчарування. Заяви провідних націонал-соціалістів не залишали сумнівів у тому, що відновлення монархії не варто очікувати. Було відкрито заявлено про наміри націонал-соціалістичної партії побудувати тоталітарне суспільство. Діяльність монархічних об'єднань все ще була безперешкодною, але все частіше вступала в конфлікт з офіційно проголошеною доктриною. Розчаровані представники «Hohenzollernbund» («Ліга Гогенцоллернів») розпочали атаки на новий режим, що призвело до їхнього розпуску наприкінці 1933 року, а лідера було ув'язнено [58, с.295].

Монархічні об'єднання хотіли широко відсвяткувати 75-річчя імператора 27 січня 1934 року. Це було неприпустимо для націонал-соціалістам, оскільки вони вважали, що їхні власні урочистості з нагоди першої річниці захоплення влади були зірвані [74, с.208]. Відтепер почалося переслідування монархічних організацій. Вищі партійні функціонери вдавалися до різких антимонархічних виступів. Святкування дня народження імператора навіть не були дозволені або

були масово зірвані. Зрештою, діяльність монархічних організацій почали забороняти. Причиною стала широка діяльність монархістів, яка була спрямована проти безпеки та єдності націонал-соціалістичної держави і викликала значні заворушення та збурення серед населення. Крім того, ця діяльність прирівнювалася до партійної, що була заборонена [63, с.258].

У своїй ювілейній промові з нагоди річниці захоплення влади Гітлер відкинув усі спроби реставрації монархії, чим дуже обурих Гінденбурга. Тому Гітлер у своє виправдання, дав зрозуміти, що він монархіст, але змушений діяти таким чином із зовнішньополітичних міркувань [74, с.394]. Він завжди прагнув перейняти політичні ідеї рейхспрезидента, щоб розвіяти його підозри. Тому він пообіцяв йому відновлення імперії. [69, с.256]. Щодо думок Папена, то він перестав вбачати в кайзері та кронпринці можливість для відновлення монархії. Він покладав свої сподівання на Луї Фердинанда Пруського, який був би підготовлений до роботи під його керівництвом в імператорській канцелярії [88, с.148].

За порадою Папена Гінденбург залишив політичний заповіт [88, с.150]. Гінденбург розділив свій заповіт на загальний звіт, який Гітлер опублікував після його смерті, і особистий лист до Гітлера, в якому він рекомендував монархію як підходящу форму правління, але цей лист ніколи не був опублікований [88, с.152].

Під прицілом державних репресій опинилися і відверто монархічні журнали. Один номер журналу «Der Aufrechte» («Прямий») був конфіскований, після чого йому довелося змінити зовнішній вигляд і девіз, а також адаптувати свої репортажі до духу часу. Відкрита реклама монархії була заборонена. Журнал був змушений публікувати не актуальні новини, а змінити направлення в бік історії. Тим не менш, журнал дихав опозиційним духом між рядків. Обмеження та переслідування з боку держави ускладнювали виживання журналу. «Der Aufrechte» був остаточно заборонений наприкінці червня 1938 року. Існував також журнал «Gelbe Hefte» («Жовті зошити») під редакцією

професора Макса Бухнера, який співпрацював з журналом «Der Aufrechte». Вони займали схожу політичну лінію [85, с.20-21].

Щомісячний журнал «Die Monarchie» («Монархія»), заснований Карлом Людвігом фон Гуттенбергом, Антоном Ріттлером, Куртом Яговим та Едуардом Валентином Хайнлайном, був заборонений націонал-соціалістами у 1934 році через випуск на честь кайзера Вільгельма II [76, с.51]. Через кілька тижнів Гуттенбергу вдалося отримати дозвіл на відновлення цього журналу під прийнятною для режиму назвою: «Weiße Blätter, Zeitschrift für Geschichte, Tradition und Staat» («Білі аркуші, журнал з історії, традиції та держави»). В журналі, вимушено, почали висвітлювати більш загальні питання, але це лише збільшило привабливість та харизму журналу, а Гуттенберг, який також був найважливішим меценатом, знову ж став відповідальним редактором [73, с.174]. Він неухильно репрезентував консервативний образ держави і суспільства, віддаючи шану історичним постатям під пильним оком цензури, «перемежуючи державну і життєву мудрість» або рекомендуючи книги, на які раніше не звертали уваги [77, с.23].

Такі автори, як Райнгольд Шнайдер, доктор Банг, Макс Бюхнер і Ганс Ралль, писали у «Weißen Blättern» («Білі аркуші»). В хроніці поточних новин вони непомітно приховували критику режиму. Журнал виходив до 1943 року, після чого його довелося припинити через брак паперу. Його редакційні засідання часто були водночас і засіданнями окремих гуртків опору. [56, с.115-122].

«Informationsbriefen» («Інформаційні листи») Вулле відіграли певну особливу роль. Райнгольд Вулле перетворився на суворого опонента Гітлера і марно застерігав НСДАП від коаліції з ним [92, с. 221]. Після 1933 року Вулле зміг ще деякий час продовжувати розсилати свої «Інформаційні листи», в яких у прихованій формі критикував націонал-соціалізм. Свої ідеї в зашифрованому вигляді він також виклав у працях «Цезарі» та «Історія державної ідеї». Він також регулярно публікувався в журналі «Aufrechten» («Прямий»). Його

прихильність до Пруссії та дому Гогенцоллернів поєднувалася з непрямую критикою доцарського правління [93, с. 158-168]. Він зібрав своїх послідовників в опозиційному дискусійному клубі «Geselschat Deutsche Freiheit» («Гезельшат німецької свободи»). У 1938 році арешт Вулле та його послідовників поклав край їхній діяльності. Вулле був засуджений до двох років ув'язнення за заборонену підпільну діяльність, а після відбуття покарання його перевели до концентраційного табору Заксенгаузен, де його утримували два з половиною роки.

Коло консерваторів бачило у віце-канцлері фон Папені особистість, з якою можна було б протистояти націонал-соціалізму. Папен був готовий прийняти ідеї цих консерваторів. Більше того, як довірена особа Гінденбурга, він міг переконати його обмежити повноваження і, можливо, навіть відправити Гітлера у відставку. Віце-канцелярія була перетворена на окремий офіс, який можна було утримувати вільним від націонал-соціалістичного впливу. Існувала також група неофіційних колабораціоністів, найвідомішим з яких був Едгар Юнг [60, с. 49-53]. Широке невдоволення в країні та зростаюче напруження стало сигналом для дій. Були задіяні інституції, які все ще залишалися відносно незалежними, такі як Президент Рейху та Збройні сили Рейху [66, с. 36]. До листопада 1933 року мережа довірених осіб була створена по всій Німеччині. Взимку 1933/34 року Папен також намагався зробити монархію прийнятною для Гітлера, щоб перекрити йому доступ до найвищої посади в державі [59, с. 219].

Смертельна хвороба Гінденбурга змусила діяти. За допомогою військових змовники хотіли здійснити державний переворот і створити новий президентський кабінет Папена. Згодом мала розпочатися побудова консервативної станової держави.

Промова віце-канцлера перед Марбурзькою університетською спілкою 17 червня 1934 року мала стати сигналом до перевороту. Вона містила різку публічну оцінку націонал-соціалістичного правління. [94, с. 58]. У промові

опосередковано рекомендувалася монархія, а панівній політичній демагогії протиставлявся «принцип правління, заснований на вищій відповідальності та надособистості» [54, с. 306]. Промова була натхненна Юнгом. Папен сприйняв цілком передбачувану заборону на публікацію своєї промови як можливість попросити Гітлера про свою відставку. Таким чином, він поставив кабінетне питання, і подальший розвиток подій мав бути в руках Гінденбурга. Однак замість того, щоб негайно піти до Гінденбурга і попросити його оголосити надзвичайний стан, він погодився на відстрочку за наполяганням Гітлера.

Гітлер використав події 30 червня, щоб зачистити оточення Папена. Серед найближчих радників фон Папена були вбиті Едгар Юнг і Герберт фон Бозе. Члени віце-канцлера були заарештовані, а сам фон Папен 30 червня був поміщений під домашній арешт. Віце-канцелярія була ліквідована як опозиційний осередок. Папен утримувався від публічної відставки, побоюючись за долю своїх підлеглих [60, с.294-303].

Отже, опір нацистському режиму існував у Німеччині з самого початку приходу нацистів до влади. До лав опору входили як офіцери так і цивільні, як консерватори і так соціал-демократи, як християни так і комуністи. Звичайно, всі вони не мали спільної думки про майбутнє Німеччини, але мали одну спільну мету, повалення тоталітарного режиму.

У 1938 році кілька офіцерів і генералів Вермахту на чолі з Гансом Остером розробили план повалення нацистського режиму, якщо Німеччина вступить у війну з Чехословаччиною за Судетську область. Цей план отримав назву «Змова Остера» або «Вереснева змова». План передбачав повалення нацистського режиму військовою силою та арешт Гітлера. У разі успіху змови в Німеччині була б відновлена монархія, а Вільгельм Прусський став би німецьким імператором. [71].

Гітлер зміг на той час досягнути великого дипломатичного успіху і популярності на Батьківщині, що не давало надій на успішність повалення його

влади. Він уклав Мюнхенську угоду та домігся від Чехословаччини поступитись стратегічно важливими територіями без військових дій.

Рух опору, який завершився замахом 20 липня, включав в себе ряд прихильників монархічної ідеї. Карл Герделер, наприклад, вважав спадкову монархію найкращою формою державного устрою. Він зібрав навколо себе низку націонал-консервативних діячів [89, с. 131]. За відсутності справді популярної фігури в русі опору вони хотіли використати символічну владу корони серед населення. Похорон принца Вільгельма в 1940 році, на який прийшло 50 000 людей, здавалося, підтвердив їхню оцінку [75, с. 296]. Не виключалося також повернення династії Вігтельсбахів до Баварії [89, с. 138].

Монархії надавали перевагу, оскільки вона гарантувала найвищу владу в державі з сенсуалістичними партіями та урядом, що змінювалися. Монархісти вважали, що відновлення монархії зустрине схвалення і підтримку з боку англійського уряду. Проти монархії існували лише емоційні причини, такі як «гіркий досвід недавньої історії» [84, с. 128].

Для відновлення монархії потрібно було визначитись з кандидатом, але його так і не змогли обрати. На це було дві причини. З одного боку, баварці та австрійці виступали проти іменування Гогенцоллерна, а з іншого боку, кронпринц, висловивши свою зацікавленість ще в 1941 році, відмовився від будь-яких подальших контактів з будь-якими групами опору. Крім того, були висловлені побоювання щодо кронпринца [74, с.422].

Найбільш вірогідним кандидатом був принц Луї Фердинанд, який контактував з Отто Йоном через свою діяльність в авіакомпанії «Люфтганза». Йон був активним учасником руху опору і познайомив його з провідними змовниками. Луї Фердинанд викликав багато симпатій серед учасників змови. Він був відомий як противник режиму і законний спадкоємець престолу останнього імператора. Його добрі особисті стосунки з американським президентом Рузвельтом також говорили на його користь. [74 с. 442-445]. У 1941 році американська сторона сигналізувала, що Луї Фердинанд був

«надзвичайно популярним» у США. Він також був готовий надати себе в розпорядження руху опору. Представники робітників, такі як Вільгельм Леушне і Якоб Кайзер, обіцяли свою підтримку. Династичне мислення Луї Фердинанда, який не бажав обходити стороною спадкоємного принца, викликало труднощі. До того ж, його майже не знали в армії. Висловлювалися також сумніви щодо того, чи зберіг би принц гідність, притаманну монарху, під час пригод у своїх навколосвітніх подорожей [75, с. 297-517].

Вирішальні переговори відбулися взимку 1942/43 року. Луї Фердинанда закликали відкрито виступити проти Гітлера і скласти звернення до генералітету із закликом врятувати Вітчизну. Він був готовий це зробити, але спочатку хотів порадитися з кронпринцом. Той наполегливо порадив йому триматися подалі від такої авантюри, через що Луї Фердинанд відступився [74, с. 448-451]. Після цього принц більше не відігравав жодної ролі, і питання про монархію «кануло в Лету» [75, с. 289]. На думку Лейтгаузера, Гогенцоллерни таким чином програли свій останній шанс на відновлення монархії [67, с. 219].

Чим більш неминучою ставала поразка, тим менше учасники руху опору переймалися ідеєю монархії, оскільки її запровадження ставало все більш нереалістичним [59, с. 23-26]. Тепер вони опікувались насамперед порятунком Німеччини та її величі, саме тому Штауффенберг, наприклад, не встановлював тісніших контактів з опозицією до 1942-1943 років.

Спроба державного перевороту 20 липня 1944 року вважається найважливішим актом опору націонал-соціалістичній тиранії. Вона була задумана різними військовими та цивільними дисидентами, які хотіли покласти край нацистському деспотизму та війні і взяти на себе військове командування та відповідальність за управління державою. Думки щодо майбутньої системи правління дещо різнилися, але змовники погоджувалися, що справедливість і свобода мають бути відновлені [65].

Найвідомішим із змовників 20 липня є граф фон Штауффенберг. Спочатку він був прихильником нацистського режиму, але згодом став його запеклим противником. Він почав працювати з офіцерами-однодумцями, в тому числі з німецькими дворянами, над розробкою плану повалення режиму. План отримав назву «Операція Валькірія». Напад мав бути прикритий власним планом надзвичайних ситуацій Гітлера «Валькірія», який змовники адаптували на свою користь. Але операція не досягла успіху, Гітлер отримав незначні поранення. Учасників опору почали переслідувати і багатьох з них було засуджено до страти.

Отже, операція «Валькірія» була провалена і через це війна, яка забрала вдвічі більше жертв, ніж за п'ять попередніх років продовжила тривати і приносити смерть та руйнування.

У висновок, ми можемо зазначити, що відносини між монархістами і націонал-соціалізмом були складними і різноманітними. Деякі монархісти підтримували націонал-соціалізм, сподіваючись, що він сприятиме досягненню їхніх цілей, таких як реставрація монархії. З іншого боку, були монархісти, які відкидали авторитарний характер націонал-соціалізму. Під час Другої світової війни монархісти також були членами руху опору та займалися плануванням спроб повалення диктатури Гітлера.

РОЗДІЛ 3. МОНАРХІЧНІ ТЕЧІЇ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У жовтні 1945 року у Вупперталі відбулися перші переговори про створення консервативної партії. Головними прихильниками цієї ініціативи були колишні члени Німецької національної народної партії (Deutschnationale Volkspartei, DNVP), такі як Вільгельм Єгер, Лотар Штойер, Ельдор Борк, доктор Борхмаєр та Отто Шмідт-Ганновер. Пізніше до них приєднався ще один політичний діяч – Адольф фон Тадден. Нарешті, в листопаді 1945 року у Вупперталі була заснована «Німецька консервативна партія» під головуванням Вільгельма Єгера [87, с. 50 - 51].

Паралельно з цим виникла «Німецька партія відбудови» (Deutsche Aufbaupartei). Вона була заснована Вулле ще в січні 1945 року як нелегальна політична організація для створення умов для відбудови Німеччини після неминучої поразки [80, с.26].

Завдяки давнім особистим стосункам між двома колами засновників, 22 березня 1946 року вони об'єдналися в «Німецьку консервативну партію» (Deutsche Konservative Partei). Перша спільна конференція представників відбулася в Гамбурзі у квітні.

Діяльність партії обмежувалася британською зоною. Розбудова партії була складною, оскільки окупаційна влада неохоче ліцензувала районні та місцеві об'єднання і видавала заборони на політичну діяльність окремим членам. Ймовірно, це було пов'язано як з власною недовірою, так і з вимогами вже існуючих німецьких партій. У будь-якому випадку, вони скаржилися на нерівні можливості порівняно з іншими партіями. У найкращі часи кількість членів партії, ймовірно, становила близько 6 000 осіб [34, с.1016].

У квітні 1948 року назву було змінено з «Німецька консервативна партія - Німецька правозахисна партія» ((DKP - DRP) Deutsche Rechtspartei) [34, с. 989].

Представники партії покладали провину за тодішню ситуацію в Німеччині на революційні елементи, які були безконтрольними з 1919 року. Їм потрібно

було протидіяти. З цією метою «консервативні ідеї як основа політичного та економічного відродження німецького народу повинні з більшою силою нестися в німецький народ» [85, с.28].

У колі засновників по-різному ставилися до монархії та її відновлення. Практично всі засновники були монархістами. У той час як федерації Німецької консервативної партії (Deutsche Konservative Partei) у Шлезвіг-Гольштейні та Вупперталі, які керувалися традиціями Німецької національної народної партії (Deutschnationale Volkspartei, DNVP), прагнули поставити монархію в центр своєї роботи як головну політичну вимогу, інші були схильні розглядати монархію як невизначену мету, поширення якої слід уникати з огляду на повоєнні умови. А вже трохи пізніше в Нижній Саксонії приєдналися молоді сили, яких більше не влаштовували консервативні та монархічні цілі [86, с. 60 - 70].

На початку травня 1946 року Отто Шмідт-Ганновер виступив за конституційну та соціальну монархію на зустрічі консервативних кіл Шлезвіг-Гольштейну. Серед учасників були Зонтаг, тодішній керуючий майном дому Гогенцоллернів, граф Гаденберг і Ганс Церер. Вони визначили мету розв'язати наявні розбіжності та розробити ідеологічну основу діяльності партії. На зібранні попросили Церера скласти програму. Його переглянув Шмідт-Ганновер і надав партії як «Консервативний маніфест». Восьмий з одинадцяти пунктів маніфесту стосувався питання монархії:

«Сьогодні, коли ми навіть не маємо держави, ми не можемо вимагати державного права на неї. Досвід історії показує, однак, що конституційна соціальна монархія, оскільки вона є притулком і маяком британського світу, є найкращою, найбільш найсправедливішою формою правління. Вона втілює ідею позапартійного права. Вона дає спадкоємність і стійкість до криз. Якби вона існувала, диктаторська влада ніколи б не прийшла і не привела до повної катастрофи для держави і народу. Монархія захищає від анархії! Нехай народ у

свій час вільно вирішить, чи хоче він зберегти монархію, чи ні. Мир і спокій шляхом повернення до захисних сил корони» [38].

В іншій модифікованій версії, під назвою «Маніфест правих», яку перебрала на себе Німецька права партія (Deutsche Rechtspartei (DKP-DRP)), зміст заяв про монархію залишився майже повністю недоторканим.

«Маніфест» залишався основою пропагандистської роботи, але був замінений влітку 1948 року на зміну «Маніфесту» прийшла програма дій Лотара Штайера. Вона, по суті, була детальним продовженням «Маніфесту» і містила наступну заяву на тему монархії: «Фактична оцінка історії та політичних умов часів війни зміцнює нас у переконанні, що найкращою формою державного устрою для внутрішньої рівноваги, правової безпеки та здорового і спокійного розвитку буде монархія. Державна єдність всього німецького народу на землі, успадкованій і обробленій нашими предками, є нашою незмінною метою. Нова незалежна німецька держава повинна буде відновити символи, які були вираженням її державного суверенітету та незалежності» [38].

На користь монархії було названо кілька причин. Нація повинна продовжувати жити за тими законами, за якими вона увійшла в історію. Німецький народ був монархічним за своєю природою і протягом усієї своєї історії. Німеччина виросла під владою монархії, тому без скасування монархії соціал-демократами та націонал-соціалізм ніколи б не прийшов до влади. Веймарська конституція була передумовою нацистської диктатури.

Крім того, згадувалася «чиста, ощадлива, непідкупна німецька адміністрація», яка все ще була спадщиною монархії. Імператора хвалили за його поведінку в 1918 році, адже саме завдяки йому союзники уклали мир, і жоден іноземний солдат не ступив на німецьку землю. Таке ставлення з боку кайзера різко контрастувало з тим, що демонстрував Гітлер [38].

Заперечення, яке завжди висували критики монархії, що в монархії вирішальне значення має не інтелект людини, а лише її походження,

спростовувалося аргументами, що «людина з народу», яка раптово приходить до великої влади, схильна перебільшувати і зловживати своєю новозавойованою владою. З іншого боку, король з дитинства підготовлений до свого завдання. Адже монарх стоїть над партіями. Чисте парламентське правління було відкинута. Перш ніж закони набували юридичної сили, вони повинні були розглядатися іншою інституцією, очевидно, з урахуванням думки монарха. У такий спосіб намагалися запобігти наслідкам випадкової парламентської більшості та можливим розривам у законодавстві, щоб гарантувати стабільність і правову визначеність. Монархія також запобігала диктатурі абсолютної партійної більшості. З тієї ж причини виступали за двопалатну систему [85, с.31].

Монархія мала бути конституційною. За зразок було обрано Велику Британію. Наполягали на спадковому характері монархії, оскільки обраний монарх припускатиметься тих самих помилок, що й президент. Вимагали проведення референдуму про встановлення спадкової конституційної монархії і, в разі позитивного результату, обрання князівської династії. Під гаслом «З Богом за короля і вітчизну» Німецька імперія мала бути відновлена в старій імперській столиці та у відбудованій будівлі Рейхстагу, оскільки це було нерозривно пов'язано з прославленою ретроспекцією «прекрасних часів» імперії. Голосування щодо запровадження монархії мало відбутися пізніше, щоб дати німцям час на роздуми [38].

Пропаганда не виокремлювала жодного правлячого дому, але існувала тенденція до Гогенцоллернів, про що часто свідчили приватні та офіційні заяви.

Кінець діяльності цих партій був також кінцем відкритого монархізму в правих партіях. Чим більше ставала очевиднішою безнадійність, тим більше дозволялося, щоб вимога відходила в небуття. Партійний лідер Партії Німецького Рейху (Deutsche Reichspartei) професор Кунстманн вважав монархію давно застарілою. Монархічні настрої звучали лише в поодиноких випадках та об'єднавча партія німецьких правих, що виникла в 1960-х роках,

яка називалася Національно-демократичною партією Німеччини, від самого початку відмовилася від усіх відгомонів монархічної ідеї [64, с.259].

Також на нашу думку необхідно окремо висвітлити та виокремити публіцистську діяльність Райнгольда Вулля. Восени 1945 року він почав публікувати політичний інформаційний лист під назвою «Wulle-Brief» («Лист Вулля»). Напередодні переговорів про об'єднання для створення Консервативної партії британці заборонили йому подальшу політичну діяльність і публікацію інформаційного листа, оскільки він не був «достатньо кваліфікованим для просування демократичних інститутів у Німеччині». Через деякий час його листи з'явилися знову. Під керівництвом його довірених осіб доктора Піскеля та Вільгельма Шюлера листи були знову опубліковані під нейтральною назвою. Однак політична діяльність залишалася для нього забороненою до 1949 року [87, с. 51].

Восени 1948 року Вуль почав надсилати самостійно написані статті, позначені як рукописи, до кола друзів. Вулле не міг офіційно публікуватися під своїм ім'ям до 1949 року. Зі свого будинку в Гронау він розсилає інформаційну службу під назвою «Der Informationsbrief». З квітня 1950 року «Brief» з'явився в покращеному вигляді і друкувався з метою розширення кола передплатників. Читачам були представлені, зокрема, міжнародні та світові політичні теми, які мали на меті дозволити їм «побачити світову ситуацію такою, якою вона є насправді, а не такою, якою її хочуть представити» [85, с.33]. Подібну інформацію можна було також почерпнути з його брошури «Бісмарк як державний діяч», опублікованої у 1950 році. Використовуючи розповідь Бісмарка, Вуль хотів показати німцям, як діяти відповідно до ситуації після 1945 року, оскільки політика в тому ж геополітичному просторі завжди буде змушена повертатися до тих самих принципів, від яких залежить існування держави [91].

Вуль наголошував на принципі свободи, який мав свої витоки в Англії. Його аргументація, ймовірно, також була пов'язана з тим, що Великобританія

була монархією, адже до самої смерті Вулле виступав за відновлення цієї форми правління. Йому здавалося, що вона дає гарантію верховенства свободи. Перевагою також було те, що монарх стояв «поза і над партіями», а отже, міг «під час кризових ситуацій відігравати роль арбітра», яку «може виконати лише монарх», а «будь-яка інша форма правління, була б не такою». Розпад «трійці» імперії, корони і Бога зробив можливим знищення Німеччини [91, с. 5-28]. Вулле відкинув конкретні вимоги, такі як встановлення династії Гогенцоллернів або визначення конкретного претендента на престол, оскільки у випадку монархії під питанням автоматично опинився б лише дім Гогенцоллернів. Тому він хотів закликати до монархії лише для того, щоб не викликати дискусію про персонал, адже спадковий президент також міг би задовольнити бажання. У 1950 році передплатники «Інформаційного бюлетеня» почали формувати читацькі та робочі групи. Вулле вітав це як початок політичної ефективності. Він виключав створення ще однієї партії-відколу. Останній «Інформаційний бюлетень» вийшов 1 липня, але в розпал своєї бурхливої діяльності Райнгольд Вулле помер 16 липня 1950 р.. Принц Оскар Пруський, кронпринц Вільгельм і Луї Фердинанд Пруські з'явилися на його похороні і надіслали телеграми зі співчуттям. Клеменс фон Хенке посмертно опублікував останній «Informationsbrief» («Інформаційний лист»), який був присвячений виключно Вулле [61]. План Вулля видавати щотижневий журнал, присвячений культивуванню монархічних ідей, залишився нереалізованим. Спроби його соратників продовжити «Інформаційний бюлетень» після його смерті під керівництвом Гельмута фон Швайніца як політичний тижневик під назвою «Sonntagsbote» зазнали невдачі. Плани були занадто пристосовані до Вулля, щоб їх можна було продовжувати після його смерті.

У перші повоєнні роки створення консервативного об'єднання чи партії в Берліні не вдалося, оскільки окупаційна влада відмовилася видати ліцензію. Переговори відновилися восени та взимку 1949/50 року. Результатом стало заснування у квітні «Консервативного товариства 1950 року», яке нарешті отримало ліцензію від відповідальних органів влади Берліна та союзників. Це

зробило його найстарішою консервативною організацією в Берліні. Серед її засновників були невролог доктор Густав Блюме та Ганс Сівкович.

Фокусом їхньої роботи стало переформулювання консервативної ідеї. З огляду на односторонній акцент на центрі та лівих, а також кризу цінностей на Заході, відродження справжнього консерватизму є нагальною потребою сьогодення. Так само слід протидіяти приниженню всіх національних почуттів, адже дванадцять ганебних років націонал-соціалізму не змогли перекреслити всю новітню німецьку історію. Сучасний консерватизм не мав нічого спільного з юнкерством чи реакцією, а був нічим іншим, як усвідомленням того, що ні індивід, ні нація не можуть існувати без остаточного внутрішнього зв'язку. Вони виступали проти крайнього федералізму в деяких колах Західної Німеччини, тому що не політика дрібних ревноців і неправильно зрозумілого почуття батьківщини, а лише державотворча ідея Пруссії могла започаткувати німецьке відродження. Для товариства консервативна ідея була нерозривно пов'язана з прихильністю до монархічної форми правління. Особливо в прусській та німецькій столиці лояльність до династії Гогенцоллернів відчувалася з особливою теплотою. Сьогодні всі події до 1918 року підпадають під категоричну заборону замовчування, хоча це був період найбільшої гордості Німеччини [85, с. 35].

Оскільки його завдання виходили далеко за межі партійної політики, товариство свідомо працювало на позапартійній основі. Свої цілі товариство реалізовувало в рамках щомісячних лекцій та дискусійних вечорів, іноді також за допомогою більш масштабних заходів. На майбутнє розглядалося питання про заснування подібних товариств в інших містах або видання брошур.

Консерватори не могли змиритися з розривом у національному житті, що стався в 1918 році. Німецька єдність, однак, була заслугою Пруссії та її королів. Той, хто хоче німецький Рейх, повинен також хотіти Пруссію. Щоб досягти цього, пруську ідею потрібно було показати молоді, щоб надихнути її. Довгостроковою метою було звільнення від опіки західних держав-

переможниць за допомогою нової еліти, налаштованої по-прусськи. Федеративна Республіка була менш суверенною, ніж якась незалежна екзотична маленька держава. Існування ФРН було куплено ціною капітуляції німецької землі та німецького народу. Але народ без національної свідомості, тобто без національної лояльності, на вірному шляху до загибелі. Справжнє відновлення держави і народу стало можливим лише тоді, коли держава була побудована на консервативній концепції держави, а на її чолі стояв німецький імператор. Німеччина пережила свій економічний і культурний розквіт у Кайзерівській державі. Тому навіть після 1945 року не було нічого більш нагального, ніж спростування брехні про військову провину 1914 року [85, с. 40-41].

Політичні вимоги щодо корпоративної держави або відновлення монархії в перші роки не висувалися публічно. У виборчій кампанії Консервативної партії 1950 року поставили на перший план поширення консервативних ідей і цінностей. У короткій програмі «Консервативні тези», опублікованій у 1954 році, вона відкрито заявила про свою підтримку цих цілей. Вона закликала до відновлення Рейху зі столицею в Берліні, виправлення кривд, завданих Пруссії, подолання крайнього федералізму, заміни парламентської радикальної демократії становою системою, незалежними національними збройними силами і монархією як найбільш підходящою формою держави. Їхньою метою була держава, структурована за становою та ієрархічною ознакою під владою монарха. Концентрація влади в одних руках мала забезпечити підпорядкування всередині країни та силу ззовні [35, с. 1882 - 1885].

1 квітня 1952 року, в день народження засновника Рейху Бісмарка, Консервативна партія створила «Молодіжний комітет Консервативної партії». У 1955 році, через брак молодих членів, ця підорганізація була перетворена на «Молодь Бісмарка/Бісмарк Бунд Консервативної партії». У 1956 році «Молодь Бісмарка» погодилася співпрацювати з молодіжними об'єднаннями своїх побратимів-солдатів у «Arbeitsgemeinschaft vaterländischer Jugendverbände» (Робочій групі патріотичних молодіжних об'єднань), але ця співпраця не

принесла успішних результатів. З 1965 року вона використовувала лише назву «Бісмарк-Бунд». Після розпуску Консервативна партія 23 квітня 1972 року Бісмарк-Бунд став незалежним і продовжив партійну діяльність, наприклад, організовував святкування Рейхсгрюндунгу або лекції. Він залишився дискусійним клубом літніх людей, що діяв лише в Берліні, які обговорювали переважно Бісмарка, Кайзера та Ріда. Він видавав журнал «Der Bismärcker», який мав підзаголовок. «З Богом за кайзера і рейх». Журнал виходив з 1955 до 1980-х років [35 с.1882].

Ганс-Йоахім Шепс, також шанувальник монархії, був впевненим, що демократична монархія найкраще підходить для Німеччини. Він вже усвідомив важливість монархії за часів Гітлера. Свої міркування він виклав передусім у памфлеті «Kommt die Monarchie?», опублікованому в 1953 році [84].

Індустріалізація призвела до масовізації та ініціювала загальну зрівнялівку. Традиційні політичні ідеології та світогляди, такі як лібералізм, соціалізм і консерватизм, не мали відповіді на питання часу. В результаті, за його словами, виникла сьогоднішня культурна криза. Він бачив у монархії можливість встановлення певної стабільності, чого не могло запропонувати високотехнологічне індустріальне суспільство. Постійно зростаючий вплив позадержавних владних структур і груп інтересів, таких як економічні картелі чи профспілки, призведе до плюралістичного розкладання держави. Щоб протистояти цьому духу часу, Корона як інституція повинна була б взяти на себе зовсім іншу функцію порівняно з минулим. Вона мала б взяти на себе найвищу арбітражну функцію як нейтральна інстанція, що стоїть поза всіма політичними та економічними партіями і є незалежною від влади та зацікавлених груп. Лише король, коронований за принципом спадкового престолонаслідування, має необхідну незалежність і неупередженість, щоб не виконувати чийхось забаганок. З іншого боку, президент, обраний народом, не може заперечувати своє партійне минуле. Монархія також забезпечує спадкоємність керівництва, оскільки є захисною дамбою для законодавчої влади від занадто частих змін, від «динамічної політики» і раптових ексцесів.

Тому вона була б надзвичайно корисною для функціонування партійної демократії. Крім того, монархія як традиційний інститут могла б забезпечити обмеження волі народу. Скасування монархії у 1918 році позбавило Німеччину рівноваги. Відтоді кожні тридцять-сорок років у Німеччині спалахує «холодне, вологе божевілля» [83, с.27].

Саме позиція монарха поза межами і, насамперед, над економічними групами інтересів дозволяє йому реалізовувати і забезпечувати соціальну справедливість як найвище завдання його посади арбітра. Шепс передбачав соціальне королівство. Тому для нього було важливо примирити корону і соціал-демократію, якій протистояли б лише застарілі забобони і глибоко вкорінені образи [82, с.30].

Два засновники «Народного руху за імператора та імперію» (VKR), бізнесмен Вільгельм Верт і вчитель Вальтер Ханнеман, перебували в постійному контакті з осені 1954 року. Обидва пропагували монархічні ідеї, а також встановлювали стосунки з асоціацією «Традиція та життя». Цей контакт призвів до того, що 10 січня 1955 року Вільгельму Верту дозволили виступити перед їхньою робочою групою у Франкфурті про «Монархію в завтрашній Європі». Їм не сподобалася програма асоціації «Традиція та життя», тому вони заснували «Народний рух за імператора та імперію» 18 січня 1955 року. Вони стали двома федеральними лідерами руху. Емблемою руху вони обрали позолочену королівську корону [85 с. 51].

«Народний рух за імператора та імперію» було заплановано як незалежне та позапартійне об'єднання всіх німців, які бачили Федеративну Республіку та Західний Берлін відправною точкою для відновлення Німецької імперії та хотіли монархії як форми правління для майбутньої Німеччини. Члени були об'єднані віровченням і керівними принципами, в яких були представлені три головні цілі возз'єднання німецького народу, відновлення Німецької імперії та відновлення корони [85, с. 56].

Рух не мав наміру відновлювати ту форму монархії, яка існувала до 1918 року, а хотів пристосувати монархію до сучасних умов. Тому вони виступали за парламентську монархію, яка, як вважалося, має врівноважувальну силу. Британська монархія слугувала зразком. Недостатньо замінити федерального президента імператором; скоріше, державу потрібно знову відчутити та сформувати як спільноту.

Під керівництвом доктора Хорста Арнольда рух деякий час продовжував свою діяльність у Берліні. Думки учасників публікувалися в газеті «Kaiser und Reich» («Кайзер і Рейх») і потім в історію ввійшло товариство з такою ж назвою. Товариство видавало журнал «Der Reichsadler». Після того, як Арнольд підтримав контакти з Гансом-Міхаелем Фідлером, редактором журналу «Місіс», останній порекомендував Асоціацію своїм читачам як єдину монархічну організацію, що заслуговує на рекомендацію [85, с. 61].

Його метою була демократична монархія. Для того, щоб захистити демократію від масовізації і тиранії, необхідна була також демократія малих одиниць і поділ на стани. Натомість монархії, такі як у Швеції чи Великій Британії, були лише спотвореними образами самих себе, оскільки монарх виродився «в простого манекена, в жалюгідну репрезентативну маріонетку» [85, с. 61].

Луї Фердинанд Прусський вбачався у товаристві як претендент на трон. Відносини з ним, однак, поширювалися лише на щорічну передачу привітань з нагоди його дня народження.

У контексті «Листів до традиції та життя» на зламі 1950/51 років було проведено низку лекцій та пам'ятних заходів. День заснування Рейху, зокрема, став приводом для вшанування пам'яті. Серед промовців були Генріх фон Массебах, Карл Гопман та Август Везін. Організації не існувало, тому вони об'єдналися під назвою «Друзі монархічної ідеї» або «Ліга друзів монархічної ідеї Рейху». Центр діяльності знаходився в Рейнській області. Перші успішні зустрічі відбулися у Вупперталі, Дортмунді, Кельні та Бонні, тож було

заплановано продовжити їх в інших містах. До середини 1951 року організація вже діяла як вільна «Робоча група з культивування монархічної думки». Об'єднуючим елементом стали «Листи», в яких було запроваджено окрему рубрику «З нашої роботи». У червні 1951 року робочі групи існували в Бонні, Кельні та Верхній Долині. Фон Массенбах відповідав за загальні питання, такі як заснування нових організацій, публікації та підбір доповідачів. Питання про те, наскільки вже в той час розглядалася можливість заснування монархічного об'єднання, має залишатися відкритим [85, с. 64-65].

«Традиція та життя» залишалося єдиною і тому міцною основою для будь-якої роботи в сенсі монархічної форми правління. Люди втішали себе великою кількістю членів, кажучи, що хочуть зберегти монархічну ідею доти, доки знову не настануть кращі часи. У будь-якому випадку, асоціація залишається місцем збору всіх прихильників монархії під керівництвом дому Гогенцоллернів. На противагу цьому «Спадщина та місія» зафіксувала обнадійливий прогрес. Кількість передплатників постійно зростала. За допомогою журналу «Традиція та життя» змогла краще поширювати свої ідеї.

Підсумовуючи зазначимо, що після Другої світової війни Німеччина пережила глибокі зміни у своїй політичній структурі. Монархія, яка вже була скасована в 1918 році наприкінці Першої світової війни, не була відроджена після Другої світової війни. Деякі колишні монархісти опинилися в політичних маргінальних групах у післявоєнний період, або створювали свої нові організації, тоді як інші намагалися інтегруватися в новий демократичний порядок. Однак традиційний монархічний рух у Німеччині вже не зміг досягти того політичного значення, яке він мав раніше в історії країни.

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ МОНАРХІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СПРОБИ ВІДНОВЛЕННЯ МОНАРХІЇ В ГРУДНІ 2022 РОКУ

4.1 Сучасні монархічні організації в ФРН

Серед сучасних монархічних течій виділяють «Reichsbürger» і «Selbstverwalter» («рейхсбюргери-громадяни Рейху» та «самоуправлінці»). Управління з охорони конституції використовує терміни «громадяни Рейху» та «самоуправлінці» для об'єднання груп та окремих осіб, які з різних мотивів та з різними обґрунтуваннями не визнають Основний закон, Федеративну Республіку Німеччина та її правову систему, державні органи та демократично обраних представників і заперечують їх легітимність.

Спектр громадян Рейху та самоврядців складається з різноманітних груп та осіб. Вони відрізняються одна від одної у своїх ідеологіях і теоріях змови. Найвідоміші з них ми розглянемо далі.

Організація «Королівство Німеччина» («Königreich Deutschland» (KRD)) була заснована в місті Лютерштадт-Віттенберг (Саксонія-Ангальт) у 2012 році. KRD характеризується помітним культом особи свого засновника і лідера Петера Фітцека і, згідно з власними заявами, прагне до такої форми держави, яка б «поєднувала форми прямої висхідної демократії в організаційній формі держави з конституційною виборчою монархією» [46].

«Королівство Німеччина» симулює нібито самодостатню нову державу за допомогою власних структур, таких як власне «Heilfürsorge» (медичне обслуговування), «Rentenkasse» (пенсійний фонд) і «Königliche Reichsbank» (Королівський рейхсбанк). Своїм прихильникам воно оманливо навіює, що, «перейшовши» до «Королівства Німеччина», вони можуть уникнути дій німецьких законів і таким чином, серед іншого, звільнитися від податкових зобов'язань. Хоча прихильникам обіцяють нібито переваги, насправді вони несуть значні витрати: «Королівство Німеччина» фінансується переважно за рахунок внесків і пожертвувань своїх членів, а також за рахунок проведення

різноманітних семінарів на платній основі. Вони також рекламують обмін євро на фантастичну валюту «Neue Deutsche Mark» (також відому як E-Mark), хоча - за словами – зворотній обмін виключений.

За допомогою всіх цих доходів Королівство придбало у 2022 році два великих об'єкти нерухомості в Саксонії. В Айбеншток-Вольфсгрюн (округ Ерцгебірг) у замку було створено «семінарсько-оздоровчий центр», де вже проводяться семінари. На території замку Бервальдер у Верхній Лужиці (округ Герліц) планується побудувати так зване Gemeinwohldorf (село для спільного блага). Там «волелюбні люди [...] повинні мати можливість забезпечувати себе незалежно від старих системних структур», що уможливить «самовизначене життя – без паспорта з щепленням, маски та рахунку в центральному банку!» [46].

Власність у Вольфсгрюні – це велика територія з кількома будівлями (включно з готелем). Пропонуючи широкий спектр пропозицій, «Королівство Німеччина» прагне залучити більше членів і спонсорів, щоб мати можливість постійно розширювати як свої нинішні структури, так і свою передбачувану національну територію по всій країні.

«Спадкоємці Бісмарка» («Bismarcks Erben»), які також відомі під назвами «Vaterländischer Hilfsdienst» (VHD), «Preußisches Institut» та «Ewiger Bund», існують з літа 2018 року. Угруповання прагне відновити Німецьку імперію, яка впала у 1918 році, а також покласти край стану війни та облоги, який нібито триває з 1914 року. З цією метою «Vaterländischer Hilfsdienst», названа на честь однойменної історичної організації, прагне відновити адміністративну структуру Німецької імперії, щоб дати можливість нащадку останнього правлячого імператора Вільгельма II повернутися до влади.

Так звані округи армійських корпусів функціонують як підрозділи організації. Вони взаємодіють та організують себе за допомогою власних груп у Telegram. А також у них є власний веб-сайт VATERLÄNDISCHER HILFSDIENST (служба патріотичної допомоги) [49]. Він є головною сторінкою

групи з регулярним і новим контентом. На підсторінках, на які там є посилання представлена реальна діяльність більшості армійських корпусів. Серед рейхсбюргерів «Спадкоємці Бісмарка» є, мабуть, однією з найбільших за чисельністю і однією з найактивніших у реальному світі.

«Об'єднані німецькі народи і племена» («Geeinte deutsche Völker und Stämme») (GdVuSt) – це угруповання, заборонене з березня 2020 року, яке заперечувало легітимність Федеративної Республіки Німеччина і поєднувало це з антисемітизмом, заснованим на теоріях змови. Для членів Федеративна Республіка Німеччина була лише корпоративною конструкцією, яка, зрештою, за їхніми словами, була контрольованою євреями.

У 2022 році спостерігалася активізація зусиль цієї забороненої групи щодо правонаступництва. У листопаді 2022 року Сенат державного захисту при регіональному суді Люнебурга (Нижня Саксонія) засудив центральну провідну фігуру угруповання Хайке Вердінга до трьох з половиною років позбавлення волі за порушення заборони на об'єднання відповідно до статті 85 Кримінального кодексу (StGB) у поєднанні з використанням і поширенням пропагандистських матеріалів неконституційних організацій (статті 86, 86a StGB), підбурюванням людей (стаття 130 StGB) і зловживанням професійними званнями (стаття 132a StGB) [43].

Група рейхсбюргерів, заснована у 2015 році як «Установчі збори» («Verfassunggebende Versammlung»), вважає державність Федеративної Республіки Німеччина недійсною через те, що нібито не відбулося возз'єднання у 1990 році. На їхню думку, Федеративна Республіка є скоріше «американською компанією» або «приватною економічною організацією відповідно до морського та комерційного права». Своїм першочерговим завданням група визначила розробку нової конституції Німеччини [49].

Основна теза об'єднання «Національно-визвольний рух Німеччини» («Nationale Befreiungsbewegung Deutschland») також ґрунтується на невизнанні існуючого правопорядку і запереченні державного суверенітету Федеративної

Республіки Німеччина. Згідно з ідеями угруповання, Веймарська конституція 1919 року все ще діє і необхідне «загальне рішення для остаточного звільнення Німеччини, Європи і всього світу від фашистської колонії». Тільки «реалізація правової комбінації між статтею 139 і статтею 146 Основного закону (GG) для Федеративної Республіки Німеччина» може призвести до «фактичної остаточної перемоги над фашистами та їхнім колоніалізмом у всьому світі» [41].

Веб-сайт об'єднання містить майже непомірну кількість документів з типовим для цієї групи контентом. Окрім діяльності в інтернеті, група також проводить пікети та мітинги, які вони, в свою чергу, публікують у різних соціальних мережах з фотографіями та відеозаписами. Значна частина діяльності також може розглядатися як проросійська. Група використовуючи назву «Національно-визвольний рух Німеччини» посилаючись на російський «Національно-визвольний рух» [47] і, як і останній, використовує «георгіївську стрічку», спочатку військову відзнаку, як знак розпізнавання [41]. Російська дезінформація та теорії змови часто поширюються на пов'язаному з нею веб-сайті та в каналах месенджера Telegram. Група рекламує свої заходи двома мовами: німецькою та російською.

Аналогічно, організація вимагає «денацифікації» німецьких громадян. Для цього, згідно з оголошенням, необхідно надіслати «заяву про реабілітацію» до посольства Російської Федерації, а також до Головної військової прокуратури Росії [41].

Інша монархічна організація «Бюро з прав людини» («Amt für Menschenrecht») позиціонує себе як складну для розуміння організаційну мережу, яка не має узгодженого світогляду. Теорії засновника включають заперечення легітимності Федеративної Республіки Німеччина, а також наклеп на неї як на «фашистську несправедливу державу» або «компанію». Чинне німецьке законодавство, як правило, подається як недійсне, оскільки воно нібито порушує права людини [21].

Популярним рухом серед «рейхсбургомістрів» і «самоуправлінців» є «Уряди в екзилі» («Exilregierungen»). У 2004 році, наприклад, був заснований «Уряд Німецького Рейху у вигнанні», від якого, у свою чергу, у 2012 році народилася інша організація. Обидві групи присвоїли собі такі титули, як «Рейхсканцлер» або «Лідер країни» і фінансували себе за рахунок членських внесків, пожертвувань і, перш за все, за рахунок продажу фантастичних документів. Ці «уряди у вигнанні» посилалися на конституцію 1871 року з правовим статусом від 29 липня 1914 року та «Рейх» у кордонах від 31 грудня 1937 року. Антисемітизм і позитивне ставлення до націонал-соціалістичної епохи також відігравали свою роль у «Рейху». Дві згадані організації, схоже, в основному неактивні на даний момент; однак, колишні члени все ще стають помітними на публіці.

Навесні 2022 року журналіст і «рейхсбюргер» проголосив новий нібито «уряд у вигнанні». Він оголосив про призупинення діяльності «адміністрації ФРН» і провів і, згідно з його власними заявами з представниками російського уряду щодо поставок газу [42].

Об'єднання «Корінний народ германитів» («Indigenes Volk Germaniten» або «Staat Germanitien») – це загальнонаціональна активна група рейхсбюргерів, яка з 2011 року привертає до себе увагу типовими «рейхсбюргерськими» листами та зверненнями до органів влади та міжнародних організацій. Прихильники організації називають себе «нащадками германських народів/племен» або «автохтонами-корінними жителями» і претендують на національну територію в межах кордонів Німеччини 1937 року. Прихильники угруповання не визнають Федеративну Республіку Німеччина як суверенну державу і тому відкидають федеральні німецькі документи, що посвідчують особу, як незаконні. Вони розглядають здійснення державної влади як порушення чинного окупаційного законодавства і, відповідно, вважають своїм обов'язком чинити опір. Листи організації також містять посилання на конспірологічну ідеологію, таку як «Велике перезавантаження», та антисемітські шифри, такі як посилання на пов'язаний з війною німецький

«невроз провини». У 2022 році «лідер місії», який належав до германістів, проводив різні лекційні заходи в різних місцях Німеччини [45].

Прихильники теорії змови S.H.A.E.F. (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force) посиляються на закони історичного Верховного штабу союзних експедиційних сил [44] стверджують, що він представляє легітимну адміністративну адміністрацію Німеччини. S.H.A.E.F. здійснював верховне командування союзницькими військами в Європі під час Другої світової війни і був розформований наприкінці війни. По суті, прихильники цієї теорії змови стверджують, що Німеччина все ще є окупованою державою під військовою адміністрацією союзників. Тому вони не визнають ні чинний правовий порядок, ні уряд і адміністрацію Федеративної Республіки Німеччина.

Конспірологічний наратив навколо S.H.A.E.F. не є характерним для однієї групи рейхсбюргерів. Навпаки, посилення на законодавство S.H.A.E.F. зустрічаються в досить різних групах. Однак конспірологічний наратив водночас дуже часто пов'язаний з орієнтацією на насильство. Наприклад, самопроголошений «командир» S.H.A.E.F. публічно поширював «військові накази» німецькому народу, який нібито «зазнає утисків» з боку німецького уряду. Через різні Telegram-канали він також виносив численні «смертні вироки» окремим особам, у тому числі політикам і працівникам засобів масової інформації. Численні підписники його урядової установи «Німеччина» продовжували поширювати ці «смертні вироки». У грудні 2021 року «Командувач», який перебував у розшуку за ордером на арешт, був заарештований за наводкою Федерального відомства із захисту конституції (BfV). «Командир» S.H.A.E.F. помер 18 березня 2023 року [42].

Отже, серед сучасних монархічних течій виділяють «Reichsbürger» і «Selbstverwalter» («рейхсбюргери-громадяни Рейху» та «самоуправлінці»). Спектр громадян Рейху та самоврядців складається з різноманітних груп та осіб. Вони відрізняються одна від одної у своїх ідеологіях і теоріях змови. Найвідоміші з них: «Королівство Німеччина», «Спадкоємці Бісмарка»,

«Об'єднані німецькі народи і племена», «Національно-визвольний рух Німеччини», «Бюро з прав людини», «Уряди в екзилі», «Корінний народ германитів» та прихильники теорії змови S.N.A.E.F.

4.2 Спроба відновлення монархії в грудні 2022 року

7 грудня 2022 року, в середу, Німеччину сколихнула новина про спробу державного перевороту з метою відновлення в Німеччині монархії в традиціях Німецької імперії. В німецьких та іноземних ЗМІ почали з'являтися такі заголовки: «Антитерористична операція проти громадян Рейху» [30], «Німеччина заарештувала 25 підозрюваних ультраправих екстремістів у змові з метою повалення уряду» [27], «Арешти під час теракту – головний підозрюваний дворянин із Франкфурта» [16]. Переворотні фантазії "рейхсбюргерів" [1], «Рейд через запланований державний переворот» [36], «Принц перевороту» [17], «Ось як працює Генріх XIII. Принц Ройс» [20], «Рейд проти громадян Рейху: Принц терору» [10], «Принц Генріх XIII під прицілом антитерористичних слідчих» [39] та багато інших.

Генріх XIII принц Ройс (Додаток В) і ще 24 особи були заарештовані вранці 7 грудня 2022 року в рамках масштабної поліцейської операції в одинадцяти німецьких землях із залученням близько 3 000 поліцейських, а також у двох випадках за кордоном, за, як зазначається, запланований державний переворот [19].

Німецьке, ймовірно, праве терористичне угруповання рейхсбюргерів і руху QAnon називає себе «Патріотичним союзом» («Patriotische Union»). У повідомленнях ЗМІ її часто називають «Групою Ройса» на честь її лідера Генріха XIII принца Ройса. 7 грудня 2022 року Генеральна прокуратура при Федеральному Верховному суді повідомила про цю групу і висунула термінову підозру в тому, що вона сформувала терористичну організацію і планує збройний переворот проти державного ладу Федеративної Республіки

Німеччина [20]. З травня 2023 року загалом 63 людини були звинувачені в тому, що вони є членами або прихильниками угруповання.

Окрім принца Ройса, офіцери також провели операції в десяти інших федеральних землях, а також у Кітцбюелі в Австрії та Перуджі в Італії. Близько 3 000 офіцерів, в тому числі спецпризначенці GSG 9, обшукали близько 130 об'єктів нерухомості. Це був найбільший рейд німецького терору за останні роки. Серед підозрюваних були колишні військовослужбовці Бундесверу, відсторонений від виконання обов'язків поліцейський, лікар, юрист і політик Біргіт Мальсак-Вінкеманн. Всі вони зараз звинувачуються у створенні або підтримці терористичної організації, а також у плануванні державного перевороту. Метою групи було «насильницьке» усунення федерального уряду і встановлення «нового державного порядку», пояснила Федеральна прокуратура [26].

Окрім принца Генріха Ройса, який певний час був активним на громадянській сцені Рейху і мав стати новим «главою держави», другим лідером вважається колишній командир десантників Рюдігер фон Пескаторе, що очолював військову частину об'єднання.

За повідомленнями, найпізніше з кінця листопада 2021 року чоловіки почали збирати навколо себе однодумців. З кола діючих або колишніх членів Федеральних збройних сил і поліції зверталися з проханням об'єднатися в «роти внутрішньої безпеки».

Подейкують, що з цією метою відбулося кілька таємних зустрічей. Ще в жовтні «військовий підрозділ», за деякими даними, проводив розвідку казарм Бундесверу в Гессені, Баден-Вюртемберзі і Баварії, щоб з'ясувати, чи можна буде розмістити там «війська» після державного перевороту. Кажуть, що також обговорювалась можливість проникнення до Бундестагу з невеликою озброєною групою. За повідомленнями ЗМІ, для цього електромагнітні імпульси повинні були викликати збій в електропостачанні.

Федеральна прокуратура пояснила, що підозрювані змирилися б з тим, що в ході реалізації своїх планів з повалення уряду вони будуть здійснювати вбивства. Обвинувачених об'єднує «глибоке неприйняття державних інститутів» у Німеччині. Вони твердо переконані, що Федеративною Республікою насправді керують представники таємної держави. Їхньою метою була «зміна системи на всіх рівнях».

Станом на 7 грудня 2022 року слідчі вилучили в обвинувачених загалом 93 одиниці зброї, зокрема 19 пістолетів (короткоствольної зброї), 25 одиниць довгоствольної зброї, ножі, арбалети, макети зброї та сигнальні пістолети [32], серед яких, за даними Федерального міністерства внутрішніх справ, було щонайменше десять одиниць незаконної вогнепальної зброї. 94 одиниці зброї перебували у законному володінні 54 обвинувачених. Один торговець зброєю серед них законно володів 63 одиницями вилученої зброї, 20 з них – у приватній власності, а 43 – імовірно, на комерційній основі [32]. Зброя була знайдена в більш ніж у 50 з приблизно 150 обшуків, проведених в ході рейдів. Також було вилучено табельну зброю двох підозрюваних поліцейських, електрошокери, прилади нічного бачення, військове спорядження, наприклад, розвантажувальні жилети та кілька тисяч набоїв, зокрема близько 100 бойових патронів зі складів Бундесверу [3]. Після рейду також були виявлені магазини до зброї. Наприкінці 2022 року слідчі вилучили 1034 набої в мисливському будиночку «Ройс у Бад-Лобенштайні» [31].

За даними слідства, група хотіла створити 286 «рот національної безпеки» по всій Німеччині, які б заарештовували і страчували людей у разі державного перевороту. У Саксонії, Тюрінгії та Баден-Вюртемберзі вже велася конкретна підготовка до цього. З цих «рот національної безпеки» Ройс хотів створити «нову німецьку армію», згідно з його власними заявами влітку 2022 року [2]. Згідно з ордером на арешт від липня 2023 року, група вже створила три «роти національної безпеки» для виконання поліцейських і військових завдань у своїх планах перевороту. Згідно з ним, до 16 озброєних нападників мали увійти до будівлі Рейхстагу, зв'язати і вивезти звідти політиків [29].

Під час першого рейду 7 грудня 2022 року також були знайдені шпигунські записки з казарм у Калві, організаційна схема бажаного нового «уряду Рейху», чисті картки вакцинації, наркотик екстазі та близько 120 «декларацій про дотримання таємниці», які погрожували підписантам значним покаранням, включно зі смертною карою, за зраду планів угруповання. Згідно зі знайденими документами, смертний вирок за порушення «обов'язку зберігати таємницю» мав бути «винесений, розглянутий і виконаний військовим трибуналом», тобто у вигляді розстрілу без суду і слідства [15].

Через Ройса група придбала 14 дорогих супутникових телефонів. До кінця січня 2023 року слідчі вилучили у підозрюваних понад 420 000 євро готівкою та близько 50 кілограмів золотих і срібних монет. Вони також знайшли сейф із золотими злитками вартістю шість мільйонів євро [4]. У мисливському будиночку Ройса знайшли езотеричний текст під назвою «Смарагдові скрижалі Тота Атланта», супутниковий телефон, загорнутий в алюмінієву фольгу, документи про рахунки в російському «Сбербанку» та запрошення від російського консульства в Лейпцигу. У палацовому парку знайшли золоту піраміду зі стільцями, похідне ліжко, папірці з ієрогліфами, написаними від руки, та ламіновані «приписи» від Ройса, а також письмові документи з езотеричного «інституту енергетичного менеджменту» [31].

Під час обшуків також були виявленні папери про контакти громадян Рейху з Росією. Ймовірні змовники з оточення Генріха XIII, вочевидь, сподівалися на російську допомогу у своїх планах повалення влади. Згідно з дослідженням Центрального німецького радіомовлення (Mitteldeutscher Rundfunk), це припущення підживлювалося контактами з російськими урядовими установами [23].

Федеральний міністр внутрішніх справ Ненсі Фезер заявила, що розслідування дозволило «зазирнути в безодню терористичної загрози з боку громадян Рейху». Конституційна держава, однак, буде «захищатися всіма силами від ворогів демократії». Канцлер Олаф Шольц також висловив своє

відношення до цих рейдів. Міністр юстиції Марко Бушманн заявив про наявність підозр у «збройному нападі на конституційні органи» [26].

Федеральне відомство із захисту конституції розглядає групу «Ройс» як «яскравий приклад появи нової змішаної організації, орієнтованої на насильство», в якій «ідеології рейхсбюргерів, конспірологічні наративи делегітимістів та правоекстремістські наративи зливаються воедино». Особливо пропаганда неминучого «Дня X» може створювати значний тиск, що спонукає до дій у таких групах і призводить до серйозних актів насильства [5].

Дослідник екстремізму Пітер Нойманн застерігає від того, щоб вважати цю групу нешкідливою. За його словами, члени групи були переконані у своїй ідеології і вже придбали зброю, гроші та інші ресурси. Хоча вони ніколи не змогли б успішно здійснити заплановане повалення влади, вони могли б здійснити терористичні атаки і взяти в заручники політиків, тим самим дестабілізувавши Федеративну Республіку. Інші терористичні групи також керувалися вигаданими ідеями і переслідували недосяжні цілі. Більше того, ніхто не знає, скільки радикально налаштованих послідовників цієї групи та пов'язаних з нею угруповань залишилися невиявленими [28].

Пітер Нойманн бачить серйозну загрозу безпеці в Німеччині в так званій групі громадян Рейху і зазначає: «На мою думку, правий екстремізм представляє найбільшу терористичну загрозу в Німеччині, і на цій сцені громадяни Рейху зараз є найбільш агресивними», — сказав Нойманн редакційній мережі Німеччина. «Вони становлять найбільшу загрозу терористичного насильства. Вони здатні і бажають здійснити серйозні терористичні атаки проти держави», – попередив Нойман. Рішучість Громадянського руху Рейху здійснювати такі дії зростає сильніше внаслідок пандемії корони, ніж будь-яка інша група. «Вони найбільш чітко формулюють наративи опору та заявляють, що мають право та легітимність чинити збройний опір державі», – зазначив експерт [24].

Експерти з правого екстремізму Андреа Рьопке та Андреас Шпейт підкреслили, що поки що заарештовано лише дуже малу частину агресивно налаштованих «рейхсбюргерів»: «Слідство могло б також обрати низку інших груп, які виношують небезпечні плани державного перевороту. З початком пандемії COVID-19 середовище рейхсбюргерів сильно радикалізувалося і змішалось з партією «Альтернатива для Німеччини» (Alternative für Deutschland) та середовищем «латеральних мислителів», так що виникла «величезна радикальна мережа». Відомство із захисту конституції недооцінює загальну кількість громадян Рейху та їхню частину прихильників насильства. Навіть нешкідливі на перший погляд варіанти ідеології рейхсбюргерів є «радикальним двигуном», який може призвести від самоствердження до озброєння і терористичних атак. На відміну від минулого, рейхсбюргери більше переймаються не самозахистом, а нападом: плани державного перевороту зараз масово обговорюються в їхньому середовищі, наприклад, у багатьох телеграм-каналах. Через «латеральних мислителів» рейхсбюргери отримали масову підтримку, що посилює їхнє відчуття власної сили. Багато з 25 заарештованих були відомі в політиці протягом багатьох років, наприклад, як оратори з «латеральним мисленням», і заявили про свою публічну радикалізацію. Багато представників пов'язані з ними не були заарештовані і, ймовірно, зараз таємно реалізують свої антидемократичні плани. Дистанціювання партії «Альтернатива для Німеччини» (Alternative für Deutschland) від «Рейхсбюргерів» є неправдоподібним, оскільки вона прагне бути правим мітинговим рухом, займається історичним ревізіонізмом «Німецького Рейху» і продовжує цей курс під керівництвом Александра Гауланда та Бьорна Гьоке [22].

Для політолога Хайо Функе всі представники рейхсбюргерської спільноти є правоекстремістськими ворогами демократії, які прагнуть повалити республіку. Він посилався на тези, які також відстоював Ройс, про те, що євреї та масони «спровокували Першу світову війну, щоб збільшити кількість єврейського народу». Така нісенітниця не робить їх менш небезпечними. Свою

готовність до насильства вони вже продемонстрували 29 серпня 2020 року, коли намагалися прорватися до будівлі Рейхстагу. Протести «Корони» посилили громадян Рейху, ідеологія яких багато в чому збігається з ідеологією партії «Альтернатива для Німеччини». Наприклад, Бйорн Гьокке оголосив у Гері 3 жовтня 2022 року «загальну фашистську програму», яка може бути реалізована лише через громадянську війну. Хоча в Німеччині немає реалістичних стратегій державного перевороту, існують певні ідеї невеликих груп, які пропонують або планують терористичне насильство. За його словами, рейд був правильним кроком, але пов'язані з тероризмом мережі рейхсбюргерів ще не викриті і не атаковані. Завдання ЗМІ – прояснити це за допомогою критичної і точної інформації [18].

Навіть після рейду в середовищі «рейхсбюргерів», вони продовжують отримувати підтримку.

Отже, 7 грудня 2022 року було затримано загалом 22 підозрюваних учасників та трьох підозрюваних прихильників угруповання, ще 27 взяли під слідство. 3 грудня тривають допити підозрюваних. Допитуються свідки, збираються додаткові докази, проводиться оцінка вилучених речей. На основі отриманих відомостей у березні були проведені подальші обшуки та арешти.

Федеральний міністр юстиції Марко Бушман назвав дії поліції в Німеччині, Італії та Австрії «антитерористичною операцією» [30]. Після рейду 22 травня 2023 року затримали ще трьох осіб [37].

11, 12 і 13 липня 2023 року 3-й відділ у кримінальних справах Федерального суду правосуддя ухвалив рішення про продовження попереднього ув'язнення двадцяти двох підозрюваних у рамках перегляду шестимісячного терміну тримання під вартою. Двадцять із них серйозно підозрюються в причетності до терористичної організації та підготовці зрадницького підприємства. Причинами ув'язнення стали ризик втечі та тяжкий злочин. Особливий обсяг і особлива складність провадження ще не

дозволили винести рішення та виправдали б продовження тримання під вартою. Двоє підозрюваних ватажків були серед обвинувачених [7].

Але навіть після рейду і всіх інших заходів влади для запобігання правопорушень в середовищі «рейхсбюргерів», вони все одно продовжують отримувати підтримку серед громадян Німеччини та інших зацікавлених осіб. І саме це продовжує становити велику небезпеку для Федеративної Республіки Німеччина.

Підсумовуючи вище зазначене, ми можемо сказати, що невдала спроба у грудні 2022 року відновити монархію підкреслює існування монархічних рухів в сучасній Німеччині, які виступають проти державних інституцій і прагнуть радикальних системних змін. Цей інцидент також підкреслює небезпеку, яку становлять групи, що поєднують ідеологію рейхсбюргерів, конспірологічні наративи та ультраправі ідеї, та закликає до посилення пильності щодо таких екстремістських рухів. Арешт принца Генріха XIII Ройса та інших членів показує, що влада серйозно ставиться до їхньої діяльності.

РОЗДІЛ 5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ ВИВЧЕНІ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В ШКОЛІ

Українська школа під час війни відіграє вирішальну роль у підтримці освіти та є також своєрідним символом незламності українського народу, адже освітній процес триває. Незважаючи на виклики, спричинені повномасштабним вторгненням, система освіти намагається забезпечити учням стабільне навчальне середовище. Навчальний процес адаптується до поточних подій, а вчителі відіграють важливу роль у вихованні в учнів таких цінностей, як стійкість та згуртованість.

Неможливо оминати також важливість історичних знань в такій нелегкій для нашої держави час, адже саме вони формують свідомість нашого підростаючого покоління. Відповідно до зазначених Галиною Яковенко тверджень в посібнику з методики навчання історії: «Історичні знання в системі формування світогляду учнів відіграють виключно важливу роль. Вони концентрують у собі соціальний досвід людства і потрібні для правильного розуміння складних і суперечливих подій сучасності. У процесі навчання історичні знання допомагають створити:

- уявлення про історичну реальність;
- наукову картину розвитку людського суспільства;
- виступають орієнтовною основою в процесі оволодіння історичними знаннями і знаннями про сучасне суспільство;
- дозволяють ефективно впливати на формування особистості людини, її почуттів і свідомості» [111, с.69].

У посібнику Олени Пошетун та Григорія Фреймана «Методика навчання історії в школі» зазначається: «Історія як навчальний предмет своїми специфічними можливостями має сприяти розвитку нових рис особистості, її активній інтеграції у демократичне суспільство, що розвивається, та розумінню його цінностей. Тому викладання історії сьогодні потребує нового

концептуального підходу як до змісту шкільної історичної освіти, так і до відбору та створення сучасних, найбільш ефективних навчальних, педагогічних технологій (моделей організації навчання)» [108, с.16]. Актуальним для освіти в Україні є переосмислення та нововведення в освітніх практиках, зараз вони спрямовані на закріплення історичних, політичних та культурних зв'язків із країнами західного світу.

Історія, такої країни як Німеччина, тісно пов'язана з історією Європи та світу, що робить її ключовим компонентом всесвітньої історії. В контексті всесвітньої історії, вивчення саме німецької історії є важливим для отримання всебічного розуміння глобальних процесів. Це дає можливість зрозуміти взаємодію між Німеччиною та іншими країнами, краще оцінити причини та наслідки історичних подій. На прикладі Німеччини, це також сприяє диференційованому розумінню, ролі європейської держави в різні епохи та допомагає критично аналізувати історичний розвиток.

Хронологічні межі нашого дослідження охоплюють досить великий відрізок часу, а саме з 1918 по 2022 рік. В цей період для Німеччини доцільно згадати найвідоміші терміни, які вивчаються в школі, а саме такі як Перша світова війна, Листопадова революція, Веймарська Республіка, нацисти, Третій Рейх, Друга світова війна та інші.

Зокрема, доцільно говорити, що у шкільному курсі історії для вивчення цього періоду, в порівнянні з іншими, виділено найбільше часу. Висвітлений в дипломній роботі матеріал може бути представлений на уроках історії відповідно за навчальними програмами з історії для загальноосвітніх навчальних закладів.

В 7-11 класах згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 у поточному 2023/2024 навчальному році із внесеними змінами та доповненнями є чинними наступні навчальні програми з історії:

- «Історія України. 7-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51].

- «Історія України. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51].
- «Всесвітня історія. 7-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51].
- «Всесвітня історія. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51].
- «Історія: Україна і світ (інтегрований курс). 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [52].

Ці ж програми Міністерство також рекомендує використовувати для класів з поглибленим вивченням історії. Ознайомитися з навчальними програмами ми можемо на офіційному вебпорталі Міністерства освіти і науки України у рубриці «Педагогам та керівникам (Навчальні програми)» [53].

Період обраної нами проблематики, в процесі шкільного навчання, висвітлюється в 10 та 11 класах. Галина Яковенко зазначає, що «вивчення історії в 10-11 класах передбачає опанування змістом історії України та всесвітньої історії на трьох рівнях: базовому, академічному, профільному. У програмі перед учнями 10 – 11 класів сформульовано важливі завдання, зокрема, у контексті патріотичного і громадянського виховання» [111, с.67].

У ході опрацювання навчальних матеріалів, окреслені аспекти в дипломній роботі можуть бути представлені за навчальними програмами: «Всесвітня історія. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51] та «Історія: Україна і світ (інтегрований курс). 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [52]. Період з 1914 року по 1945 рік вивчається у 10 класі, а з матеріалом з 1945 року і до сучасності учні знайомляться в 11 класі.

Отже, ми можемо зазначити, що окремі матеріали нашої наукової роботи можуть бути висвітлені у рамках розділів навчальних програм для 10 та 11

класів. Відповідно до навчальної програми «Всесвітня історія. 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [51], при вивченні у 10 класі Розділу 2. «Облаштування повоєнного світу», Розділу 3. «Провідні держави світу в міжвоєнний період», Розділу 4. «Держави Центрально-Східної Європи», Розділу 6. «Передумови Другої світової війни» та Розділу 7. «Друга світова війна».

За цією ж програмою у 11 класі наші напрацювання підходять для вивчення Розділу 1. «Облаштування повоєнного світу» та Розділу 3. «Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси».

А в свою чергу відповідно до наступної програми «Історія: Україна і світ (інтегрований курс). 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти» [52] матеріал наведений в науковій роботі найбільш буде актуальний при вивченні у 10 класі Розділу 2. «Розпад імперії та утворення національних держав», Розділу 3. «Облаштування повоєнного світу: між демократією та авторитаризмом», а також Розділу 4. «Тоталітарні режими як виклик людству».

В 11 класі за відповідно наведеною програмою наш матеріал може доповнити вивчення історії при опрацюванні Розділу 1. «Повоєнне врегулювання» та Розділу 4. «Формування постіндустріального суспільства».

Матеріали дослідження вчителі можуть використовувати в різний спосіб. Пропонуємо розглянути декілька варіантів.

Вчителі можуть користуватися матеріалами нашої роботи при викладанні тем на уроках під час вивчення відповідних розділів, а також під час викладання на спеціальних або факультативних курсах.

Представлення наших напрацювань може бути із залученням сучасних технологій. Сучасні технології можуть збагатити уроки історії на тему монархічних об'єднань та спроб відновлення монархії в Німеччині. Це може бути мультимедійна презентація або фільм, інтерактивні картки та часові

шкали, подкасти, програма для віртуального відтворення подій, віртуальні екскурсії, онлайн-тести та інші завдання. Ці матеріали є досить зручними для онлайн навчання, що є просто необхідністю в сучасних умовах. Завдяки інтеграції сучасних технологій уроки історії стають більш інтерактивними, візуальними та сприяють розвитку цифрової грамотності учнів.

Відповідно до нашої теми вчитель може давати цікаві додаткові завдання. Це можуть бути практичні завдання, навчальні проєкти, написання наукових робіт, або написання есе.

На нашу думку найкращим завданням для учнів буде написання есе, адже вони зможуть висвітлити свої думки з приводу певної теми і перевіряючи вчитель зможе зрозуміти на скільки якісно учень ознайомився та опрацював матеріал і як добре він може послуговуватися ним та викладати свої думки в письмовій формі. А також така форма завдань не займе забагато часу для учня. Наведемо орієнтовні теми для написання есе:

- «Крах Німецької імперію: причини та наслідки»;
- «Як були пов'язані імператорська родина та націонал-соціалізм»;
- «Прихильники монархії в Німеччині та їхні цілі»;
- «Опір нацистському режиму та замах на життя Гітлера. Причини поразок»;
- «Спроби відновлення монархії в сучасній Федеративній Республіці Німеччина».

Матеріал може бути використаний для поглиблення існуючої навчальної програми і дати учням детальне уявлення про історичні події та політичні рухи. Вчителі можуть давати учням завдання на основі наших джерел, успішним результатом, яких є формування інформаційної компетентності, для перевірки вміння учнів у роботі з джерелом. За приклад візьмемо переклад «Тексту декларації про зречення кайзера Вільгельма II від 28 листопада 1918 року» [13] і опрацювати його за спеціальним алгоритмом, який пропонує учням

дослідниця з Північної Ірландії К. Галлагер. А саме під час аналізу джерела знайти відповіді на низку запитань: «Хто? Хто зробив чи написав це? Яку посаду він/вона обіймає, яке займає становище? Що? Про що воно нам розповідає? Про що воно нам не розповідає? Коли? Коли це було написано? Який історичний контекст? Які особливості того періоду або ідеї могли вплинути на автора? Де? Де ці події мали місце або чого вони стосуються? Чому? Чому це було зроблено чи написано? Чи існувала якась конкретна причина? Чи можна розкрити цю причину шляхом визначення, на яку аудиторію розрахована робота; аналізу мови та стилю, які були використані у роботі; читання між рядків? Як? Яким чином воно було побудоване чи зведене разом? Як його можна порівняти з іншими доступними джерелами? [111, с.79].

Вчителі можуть на основі наших матеріалів ініціювати дискусії та дебати, щоб дати учням можливість зрозуміти та проаналізувати різні погляди на монархію та її відновлення. У ході їх проведення в учнів формується аксіологічна та мовленнєва компетентності. А також можна попрацювати з учнями над розробкою кейсів про конкретні спроби відновлення монархії та при цьому проаналізувати мотиви, методи та результати цих спроб.

Використовувати матеріал можна для того, щоб помістити історичні події в сучасний політичний контекст, вказуючи на актуальність та контекстуалізацію. Вчителі можуть попросити учнів провести паралелі між розвитком подій в Німеччині та подібними історичними подіями в інших країнах. Це сприяє глобальному розумінні історії. Розуміння глобальних процесів є важливим для учнів, оскільки дозволяє їм зрозуміти складні взаємозв'язки у світі. Це сприяє розвитку міжкультурної компетентності, глобальної обізнаності та готує їх до життя у все більш взаємопов'язаному світі. Для прикладу, можна зосередитися на зв'язках німецької та української історії, щоб сприяти всебічному розумінню історії в учнів.

Робота може слугувати основою для критичного аналізу. Викладачі можуть заохочувати дітей не лише вивчати факти, але й розвивати навички критичного мислення та аналізу.

При виявленні особливої зацікавленості в учнів вчитель може запропонувати попрацювати над навчальним проєктом, який буде перегукватися із навчальною програмою та дасть змогу поглибити знання учня з всесвітньої історії даного періоду. Результати проєкту, у вигляді презентації, або іншої форми яка до вподоби учню, можуть бути представлені на уроці при вивченні або узагальненні відповідних тем, позакласних заходах, або факультативах з історії. При написанні роботи учень також може послуговуватися нашою роботою, використовувати літературу та джерела представлені в ній. Це заохочує самостійне навчання і поглиблює розуміння в учнів відповідної теми.

Завдяки таким підходам матеріал використовується не лише як джерело інформації, а й як інструмент для розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок та глибшого розуміння складних історичних питань.

У результаті навчально-пізнавальної діяльності учні зможуть краще зрозуміти за допомогою нашої теми:

- встановлення повоєнного устрою в Німеччині;
- крах монархічного режиму та розпад Німецької імперії;
- труднощі становлення Веймарської республіки;
- характер політичного життя Веймарської Німеччини;
- особливості та передумови авторитарного режиму;
- поняття: «авторитаризм», «нацизм (націонал-соціалізм)», «тоталітаризм», та «фашизм»;

- сутність протистояння, як визначальну особливість історичного процесу в міжвоєнний період, між тоталітарними режимами та демократичними рухами;
- перебіг політичних процесів у Німеччині;
- аргументовані судження про політичну діяльність колишньої імперської родини;
- політичну позицію та діяльність німецьких політичних лідерів в умовах назрівання війни;
- поняття: «антигітлерівська коаліція», «Рух опору», та їхня діяльність;
- Німеччина після Другої світової війни і до сучасності.

Також наша тема зачіпає проблему моральних цінностей. Вчитель може запропонувати учням ознайомитися з історичними портретами, для прикладу Вільгельма II, його нащадка кронпринца Вільгельма, або Адольфа Гітлера. І під час спільної дискусії, для прикладу з теми «Що готова зробити людина заради влади», обговорити, порівняти їхню діяльність. У висновку учні мають висловити своє ставлення до цієї теми.

Отже, виходячи з цього при вивченні шкільного матеріалу та в додаток застосовуючи окремі аспекти нашої наукової роботи учні зможуть удосконалювати вміння працювати з джерелами історичної інформації, адже в дипломній роботі представлено дуже багато джерел та літератури і за рахунок цього в учнів формується інформаційна компетентність. Безумовно ця тема передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному часі та історичному просторі й формуються хронологічна та просторова компетентності. Якщо учні гарно опрацюють та засвоять поданий матеріал, то вони набудуть навичок, які забезпечує логічна компетентність, а саме зможуть аналізувати, пояснювати історичні факти, формулювати теоретичні поняття, положення та концепції. А також в учнів повинні сформулюватися мовленнєва та аксіологічна

компетентності, адже головною метою шкільної освіти є розвинення в учнів критичного мислення. Учні мають вміти формулювати власні версії й оцінки історичного руху та розвитку й будувати усні та письмові висловлювання щодо історичних подій і явищ.

З методичної точки зору наш дипломний проєкт стане помічником для поглиблення знань з всесвітньої історії не тільки при викладанні базових курсів з історії, а й при викладанні спеціальних та факультативних курсів, а також при написанні учнівських робіт та проєктів.

ВИСНОВКИ

Українська германістика демонструє активний розвиток та інтерес до історії Німеччини в колі українських істориків та підкреслює важливість її вивчення. Однак проблематика нашої теми ще не отримала високого рівня уваги в українських дослідників, через що наша кваліфікаційна робота ґрунтується переважно на основі німецьких джерел та літератури німецьких дослідників.

У період Веймарської республіки в Німеччині відбулася трансформація політичного ладу та перехід від монархічної форми правління до республіканської. Під впливом революційних подій імператор Вільгельм II зрікся престолу та було проголошено республіку. Незважаючи на це, прихильники монархії не втрачали надій і продовжували вести свою діяльність.

Монархічні організації, такі як «Ліга Королеви Луїзи», висловлювали реставраційні прагнення для повернення монархії та збереження традиційних цінностей. Очолювала цю організацію кронпринцеса Сесілія, яка вела активну діяльність для створення підтримки монархічних ідеалів.

Місто Потсдам, у період Веймарської республіки, стало центром монархічних тенденцій, а особливо в контексті монархічно-реставраційних ідей. Доведенням особливого інтересу міста, яке було сформоване правлячою сім'єю Гогенцоллернів, розкрило свою прихильність до монархії під час похорону дружини імператора. Вшанування покійної імператриці вразило своєю величчю та підтримкою з боку населення. Однак існувала й інша думка в населення, що розкрилася у виступах та страйках робітничих рад та показала роз'єднаність монархічної та республіканської частини населення.

Після вбивства міністра закордонних справ Німеччини, Вальтера Ратенау, відбулося загострення протистояння між монархізмом та республіканізмом, що відзначилося конфліктами у громадськості та в політичних радах. У 1923 році, з поверненням кронпринца Вільгельма-молодшого в Німеччину активізувалися нові монархічні сили й непохитним залишався екс-імператор, у своїх

намаганнях повернутися на трон, сподіваючись на підтримку антиреспубліканських сил. Окрім того, Гогенцоллерни почали поступово інтегруватися у буржуазне суспільство, але це супроводжувалося з намаганнями до політичних перетворень.

Наближення кінця Веймарської республіки створювало певні надії серед монархістів про реставрацію монархії. Гітлер заради своїх цілей використовував кронпринца, який вбачав у націонал-соціалізмі можливість повернення влади. Однак, розчарування прийшло, коли націонал-соціалісти почали забороняти святкування імператорських подій та переслідувати активних монархістів, цим вони відкинули можливість монархічного відновлення. Гінденбург, який у своєму заповіті рекомендував монархію, Папен та інші займали іншу позицію, що стало свідченням про роз'єднаність та конфліктність в середовищі націонал-соціалістів.

Заборонені монархічні організації та періодичні видання все таки продовжували свою діяльність, представляючи консервативні ідеї та критику режиму, шукали способи протистояти націонал-соціалістам і обмежити їх владу. Використовуючи невдоволення в країні, вони почали формувати мережу довірених осіб та планувати державний переворот. Опір нацистському режиму існував із самого початку в різних колах населення, але спроби змінити ситуацію, найвідоміші з яких були «Змова Остера» та «Операція Валькірія», не змогли досягти конкретного успіху.

Після Другої світової в Німеччині виникла «Німецька консервативна партія», яка згодом об'єдналася з «Німецькою партією відбудови». Члени партії в своїх прагненнях висловлювали розбіжності стосовно монархії. Пропагандистська робота та програми, такі як «Маніфест правих», висвітлювали переваги монархії, але згодом ці програми втратили підтримку в правих партіях. Також відомими в той час стали Рейнгольд Вулле та Ганс-Йоахім Шепс, які у своїх працях, висували монархічні ідеї.

«Консервативне товариство» з 1950 року зосереджувалося на переформулюванні консервативної ідеї, вони виступали за відновлення національної свідомості, лояльності до монархії та концепції такої держави. В цей час також були засновані та активно проводили свою діяльність «Молодь Бісмарка, або Бісмарк Бунд Консервативної партії», «Народний рух за імператора та імперію», «Кайзер і Рейх», «Друзі монархічної ідеї» й «Традиція та життя». Остання з яких була найпопулярнішою та змогла краще поширювати свої ідеї.

Серед сучасних монархічних течій виділяють «Reichsbürger» і «Selbstverwalter» («рейхсбюргери-громадяни Рейху» та «самоуправлінці»). Спектр громадян Рейху та самоврядців складається з різноманітних груп та осіб. Вони відрізняються одна від одної у своїх ідеологіях і теоріях змови. Найвідоміші з них: «Королівство Німеччина», «Спадкоємці Бісмарка», «Об'єднані німецькі народи і племена», «Національно-визвольний рух Німеччини», «Бюро з прав людини», «Уряди в екзилі», «Корінний народ германитів» та прихильники теорії змови S.N.A.E.F.

Саме з витоків тих самих «рейхсбюргерів», група, що називає себе «Патріотичний союз» відбулася, у грудні 2022 року, спроба державного перевороту. Вона була спрямована на відновлення монархії в традиціях Німецької імперії. Лідером групи вважають Генріха XIII принца Ройса, якого було, разом із іншими учасниками, заарештовано. Підозрювані відстоювали так звану ідею «глибокого неприйняття державних інститутів» та прагнули до «зміни системи на всіх рівнях». Федеральне відомство із захисту конституції вважає групу важливим прикладом нової організації, де об'єднуються ідеологія рейхсбюргерів, конспірологічні наративи та правоекстремістські уявлення. Також влада попереджає, що ця група не здатна до успішного повалення влади, але все одно представляє серйозну терористичну загрозу.

Підсумовуючи, можна сформулювати методичні рекомендації щодо застосування результатів дослідження «Монархічні об'єднання та спроби

відновлення монархії в Німеччині (1918-2022 рр.)» на шкільних уроках всесвітньої історії. Актуальним для освіти в Україні є переосмислення та нововведення в освітніх практиках, зараз вони спрямовані на закріплення історичних, політичних та культурних зв'язків із країнами західного світу. Історія, такої країни як Німеччина, тісно пов'язана з історією Європи та світу, що робить її ключовим компонентом всесвітньої історії. Окремі матеріали нашої наукової роботи можуть бути висвітлені у рамках розділів навчальних програм [51-52] для 10 та 11 класів.

При вивченні у 10 класі Розділу 2. «Облаштування повоєнного світу», Розділу 3. «Провідні держави світу в міжвоєнний період», Розділу 4. «Держави Центрально-Східної Європи», Розділу 6. «Передумови Другої світової війни» та Розділу 7. «Друга світова війна».

Та у 11 класі наші напрацювання підходять для вивчення Розділу 1. «Облаштування повоєнного світу» та Розділу 3. «Держави Центрально-Східної Європи: трансформаційні процеси». Вчителі можуть користуватися матеріалами проєкту, із залученням сучасних технологій, нашої роботи при викладанні тем на уроках під час вивчення відповідних розділів, а також під час викладання на спеціальних або факультативних курсах.

Крім того, давати цікаві додаткові завдання. Це можуть бути практичні завдання, навчальні проєкти, написання наукових робіт, або написання есе. Із залученням матеріалів проєкту можна використати у навчальному процесі інтерактивні методи, дебати та дискусії, працювати з джерелами та інше.

Завдяки таким підходам матеріал використовується не лише як джерело інформації, а й як інструмент для розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок та глибшого розуміння складних історичних питань.

Отже, з методичної точки зору наше дослідження стане помічником для поглиблення знань з всесвітньої історії не тільки при викладанні базових курсів з історії, а й при викладанні спеціальних та факультативних курсів, а також при написанні учнівських робіт та проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела :

1. Baumgärtner M., Diehl J., Höfner R., Knobbe M., Gebauer M., Tobias Großkemper T., Lehberger R., Müller A-K., Röbel S., Schmid F., Wiedmann-Schmidt W. (07.12.2022) Die Putschfantasien der «Reichsbürger»-Truppe. In: Der Spiegel. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/reichsbuerger-truppe-um-heinrich-xiii-prinz-reuss-operation-staatsstreich-a-909a7d84-aed9-4243-89bb-fb9caa68c71d> (дата звернення: 13.08.2023)
2. Baumgärtner M., et al. (09.12.2022) Operation Staatsstreich: Die Putschfantasien der »Reichsbürger«-Truppe. Spiegel Online. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/reichsbuerger-truppe-um-heinrich-xiii-prinz-reuss-operation-staatsstreich-a-909a7d84-aed9-4243-89bb-fb9caa68c71d> (дата звернення: 13.08.2023)
3. Baumgärtner M., et al. (15.12.2022) Codename «Krone»: Das Innenleben der «Reichsbürger»-Truppe. Spiegel Online. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/heinrich-xiii-prinz-reuss-und-das-innenleben-der-reichsbuerger-truppe-codename-krone-a-1538ccf9-d531-4969-9e9b-0f6bba4b9a52> (дата звернення: 13.08.2023)
4. Bölükbasi, B. (28.01.2023). Neue Details zu Reichsbürger-Razzia: Es geht wohl um Gold, Bargeld – und Dokumente über Todesstrafen-Plan. Merkur.de. URL: <https://www.merkur.de/politik/reichsbuerger-ermittlungen-geld-gold-prinz-reuss-edelmetalle-antiterrorereinsatz-polizei-92053097.html> (дата звернення: 13.08.2023)
5. Brosel J., Faber W., Meiländer D. (20.12.2022) Nach der Razzia: «Reichsbürger» weiter aktiv. Tagesschau.de. URL: <https://www.tagesschau.de/investigativ/report-mainz/reichsbuerger-szenetreffen-101.html> (дата звернення: 13.08.2023)

6. Bundesarchiv.(11.01.1921) Kabinettsitzung vom 11.1.1921. R 43 I/1363, Nr. 152.
7. Bundesgerichtshof. (19.07.2023) Pressemitteilung Nr. 115/2023: Bundesgerichtshof ordnet Fortdauer der Untersuchungshaft gegen Beschuldigte aus dem sogenannten Reichsbürgermilieu wegen Bildung einer terroristischen Vereinigung und Vorbereitung eines hochverräterischen Unternehmens an. URL: <https://www.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2023/20231115.html> (дата звернення: 13.08.2023)
8. Dem Kaiser. Zum 27. Januar. (27.01.1919) Deutsche Tageszeitung.
9. Der Kaiserin Heimkehr, in: Deutsche Allgemeine Zeitung, 19.4.1921, M.-A.
10. Der Terror-Fürst. Razzia gegen Reichsbürger. ZDFheute. Zweites Deutsches Fernsehen, 7. Dezember 2022, <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/razzia-reichsbuerger-prinz-heinrich-terror-100.html> (дата звернення: 13.08.2023)
11. Die Beisetzung der Kaiserin. Deutsche Allgemeine Zeitung, 19.4.1921, A.-A..
12. Die Kaiserstatue in der Wandelhalle, in: Vossische Zeitung, 27.6.1922, M.-A.
13. Die Thronverzichtserklärung wird verwahrt im GStA Berlin, BPHA Rep. 53 Nr. 203.
14. Die Trauerfeier in Potsdam, in: Vossische Zeitung, 19.4.1921, Morgen-Ausgabe (M.-A.).
15. Festgenommene „Reichsbürger“ planten offenbar standrechtliche Exekutionen. Welt Online, 10. Juni 2023. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article245781460/Laut-Bericht-Festgenommene-Reichsbuerger-planten-offenbar-standrechtliche-Exekutionen.html> (дата звернення: 13.08.2023)
16. Festnahmen bei Terror-Razzia – Hauptbeschuldigter ist Adliger aus Frankfurt. In: [hessenschau.de](https://www.hessenschau.de). 7. Dezember 2022, abgerufen am 7. Dezember 2022. URL: <https://www.hessenschau.de/panorama/reichsbuerger-razzia-mindestens-drei-festnahmen-in-hessen-v11,razzia-reichsbuerger-100.html> (дата звернення: 13.08.2023)

17. Fuchs C., Geisler A., Stark H., Steinhagen M. (07.12.2022). Der Putsch-Prinz. Die Zeit. URL: <https://www.zeit.de/gesellschaft/zeitgeschehen/2022-12/prinz-heinrich-xiii-rechtsextreme-verschwoerung-putsch> (дата звернення: 13.08.2023)
18. Häußler M. (08.12.2022) Extremismusexperte: «Die Gefahr ist kein Putsch, aber Gewalt und Terror». Berliner Zeitung URL: <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/rechtsextremismusexperte-die-gefahr-ist-kein-putsch-aber-gewalt-und-terror-li.295417> (дата звернення: 13.08.2023)
19. Hemmerling A., Malak N., Junker M., Kendzia L., Wierzioc B. (08.12.2022) Großraffia: Gruppe soll Staatsumsturz geplant haben – Reußen-Prinz in Haft mdr.de URL: <https://www.mdr.de/nachrichten/thueringen/ost-thueringen/saale-orla/raffia-umsturz-verschwoerung-reuss-100.html> (дата звернення: 13.08.2023)
20. Hoffer R. (07.12.2022) Rothschilds, Freimaurer, Deutschland GmbH: So tickt Heinrich XIII. Prinz Reuss. In: Neue Zürcher Zeitung. URL: <https://www.nzz.ch/international/reichsbuerger-wer-ist-heinrich-xiii-prinz-reuss-id.1715891?reduced=true> (дата звернення: 13.08.2023)
21. Hüllen M., Homburg H., Krüger Y. D.: «Reichsbürger» zwischen zielgerichtetem Rechtsextremismus und Staatsverdrossenheit, in: Wilking, Dirk (Herausgeber): «Reichsbürger» – Ein Handbuch, Potsdam 2015 224 s.
22. Kaiser T., Lör W. (14.12.2022) Experten warnen: «Die Festgenommenen stellen einen ganz kleinen Bruchteil der radikalen Reichsbürgerszene dar». Stern. URL: <https://www.stern.de/politik/deutschland/raffia-gegen-reichsbuerger--experten-warnen-vor-weiteren-terrorzellen-33002058.html> (дата звернення: 13.08.2023)
23. Kendzia L., Wierzioc B. (19.07.2023) Die Nähe der «Reichsbürger» zu Russland. Tagesschau. URL: <https://www.tagesschau.de/investigativ/mdr/reichsbuerger-raffien-russland-konsulat-leipzig-100.html> (дата звернення: 13.08.2023)

24. Kraetzer U. (07.12.2022)_ Ein abgesagter Staatsstreich – die vorläufige Bilanz der Razzia. Die Welt, 07. Dezember 2022
25. Kundgebungen in Potsdam, in: Vossische Zeitung, 20.4.1921, M.-A.
26. Litschko K., Erb S., Joswig G. (07.12.2022) Die Putschpläne des Prinzen. In: taz.de.
27. Mahmood Z., Stern C. (07.12.2022) Germany arrests 25 suspected far-right extremists for plotting to overthrow government. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/2022/12/07/europe/germany-far-right-arrests-grm-intl/index.html>
28. Musharbash Y., Stark H. (22.12.2022) Rechtsextreme Verschwörung: Die Reichsbürger und ihre unsichtbaren Freunde. Zeit Online. URL: <https://www.zeit.de/2022/53/reichsbuerger-verschwoerung-rechtsextremismus-prinz-reuss> (дата звернення: 15.08.2023)
29. Mutmaßliche Terrorgruppe: «Reichsbürger» besaßen illegale Waffen. (16.12.2022) Tagesschau.de. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/reichsbuerger-razzia-illegale-schusswaffen-101.html> (дата звернення: 13.08.2023)
30. Razzia und 25 Festnahmen: Buschmann: «Anti-Terror-Einsatz» gegen Reichsbürger. (07.12.2022) In: deutschlandfunk.de. URL: <https://www.deutschlandfunk.de/buschmann-anti-terror-einsatz-gegen-reichsbuerger-100.html> (дата звернення: 13.08.2023)
31. Röbel S., Witte J. (21.07.2023) Radikale Politsekte: Durchsuchungen bei Anhängern von «Reichsbürger»-Aktivist Heinrich XIII. Prinz Reuß. Spiegel Online, URL: <https://www.spiegel.de/panorama/justiz/reichsbuerger-erneute-durchsuchungen-bei-anhaengern-von-heinrich-xiii-prinz-reuss-a-af505e96-2c45-4943-92c8-ea1cb5c632a> (дата звернення: 13.08.2023)
32. Schindler F. (13.12.2022). «Reichsbürger»-Razzia: Ermittler finden 93 Waffen – Pläne für «Säuberungen» in Kommunen. Die Welt, URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article242649277/Reichsbuerger->

- Razzia-Ermittler-finden-93-Waffen-Plaene-fuer-Saeuberungen-in-Kommunen.html (дата звернення: 13.08.2023)
33. Schleswig-Holsteinische Volkszeitung, 8.7.1922.
34. Schmollinger, H. W.: Die Deutsche Reichspartei. In Stöss, Richard (Hrsg.): Parteien-Handbuch. Die Parteien der Bundesrepublik Deutschland 1945-1980. Bd. 1: AUD bis EFP Schriften des Zentralinstituts für sozialwissenschaftliche Forschung der Freien Universität Berlin. Bd. 38), Opladen 1983, 1112 s.
35. Schmollinger, H. W.: Die Deutsche Reichspartei. In Stöss, Richard (Hrsg.): Parteien-Handbuch. Die Parteien der Bundesrepublik Deutschland 1945-1980. Bd. 2: FDP bis WAV Schriften des Zentralinstituts für sozialwissenschaftliche Forschung der Freien Universität Berlin. Bd. 39), Opladen 1983, 1892 s.
36. Tagesschau.de (07.12.2022) Bundesweite Razzia wegen geplanten Staatsstreichs. URL: <https://www.tagesschau.de/investigativ/razzia-reichsbuerger-staatsstreich-101.html> (дата звернення: 13.08.2023)
37. Terrorermittlungen: Weitere Anhänger von Heinrich XIII. Prinz Reuß festgenommen. In: Spiegel, 22. Mai 2023 URL: <https://www.spiegel.de/politik/reichsbuerger-weitere-anhaenger-von-heinrich-xiii-prinz-reuss-festgenommen-a-7f189c6f-07cf-4721-9479-79836d40630b> (дата звернення: 13.08.2023)
38. Treue W. Deutsche Parteiprogramme 1861-1954 (Quellensammlung zur Kulturgeschichte. Bd. 3), Göttingen/Frankfurt/Berlin 1954. 506 s.
39. Unger C., Hagen P. (07.12.2022): Prinz Heinrich XIII. im Visier der Anti-Terror-Ermittler. In: Berliner Morgenpost. URL: <https://www.morgenpost.de/vermishtes/article237092677/prinz-heinrich-xiii-reichsbuerger-razzia-terror-ermittlungen.html> (дата звернення: 13.08.2023)
40. Wiedmann-Schmidt W. (31.07.2023) Mutmaßliche «Reichsbürger»-Terrorgruppe: AfD-Politikerin soll Mitverschwörer in Bundestag geschleust haben. Spiegel Online, URL: <https://www.spiegel.de/panorama/justiz/mutmassliche-reichsbuerger-terrorgruppe-ex-afd-abgeordnete-soll-mitverschwoerer-in-bundestag-geschleust->

haben-a-7161d3db-7c90-4f78-9724-531c8e3f9b47 (дата звернення: 15.08.2023)

41. Веб-сторінка Баварський інформаційний центр проти екстремізму (Bayerische Informationsstelle gegen Extremismus). URL: https://www.big.e.bayern.de/infos_zu_extremismus/aktuelle_meldungen/reichsbuerger-gruppierung-staatenlos-info-startet-kundgebungsreihe-in-bayern/ (дата звернення: 04.10.2023).
42. Веб-сторінка Федерального відомства з питань управління та захисту конституції (Bundesamt für Verfassungsschutz). URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/reichsbuerger-und-selbstverwalter/reichsbuerger-und-selbstverwalter_node.html (дата звернення: 15.08.2023).
43. Веб-сторінка Федерального міністерства внутрішніх справ Німеччини (Bundesministerium des Innern und für Heimat). URL: <https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/pressemitteilungen/DE/2020/03/verbot-reichsbuergervereinigung.html> (дата звернення: 04.10.2023).
44. Веб-сторінка «Oberkommando/Oberstes Hauptquartier der Alliierten Expeditionstreitkräfte» URL: <https://www.pravda-tv.com/2021/05/deutschland-shaef-richtiges-verhalten-wenn-eine-milita%CC%88rregierung-die-bridge-uebernimmt/> (дата звернення: 10.08.2023)
45. Веб-сторінка монархічної організації «Корінний народ германитів» («Indigenes Volk Germaniten») URL: <https://www.indigenesvolkgermaniten.org/> (дата звернення: 10.08.2023)
46. Веб-сторінка монархічної організації «Королівство Німеччина» (Königreich Deutschland). URL: <https://koenigreichdeutschland.org/de/> (дата звернення: 10.08.2023).
47. Веб-сторінка монархічної організації «Національно-визвольний рух Німеччини» («Nationale Befreiungsbewegung Deutschland») URL: <https://nod-deutschland.de/> (дата звернення: 10.08.2023).

48. Веб-сторінка монархічної організації «Служба патріотичної допомоги» (VATERLÄNDISCHER HILFSDIENST). URL: www.hilfsdienst.net (дата звернення: 10.08.2023).
49. Веб-сторінка монархічної організації «Установчі збори» (Verfassunggebende Versammlung). URL: www.hilfsdienst.net (дата звернення: 10.08.2023).
50. Державний стандарт повної загальної середньої освіти // Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
51. Історія України. Всесвітня історія. 6–11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
52. Історія: Україна і світ. 10–11 класи. Навчальна програма з історії для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
53. Міністерство освіти і науки. Офіційний сайт. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. Київ: HREK-PRES-2022: Електронний ресурс. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

Література:

54. Baumgärtner R. Opposition ohne den Schutz des Rechtsstaates. Hitlers Gegner geben nicht auf, in: Hampel, Johannes: Der Nationalsozialismus. Bd. 1: Machtergreifung und Machtsicherung 1933-1935 (Schriftenreihe der Bayerischen Landeszentrale für politische Bildungsarbeit. A 72), München 1985 160 s.
55. Biskup T. Kohlrausch M. Einleitung Das Erbe der Monarchie. Nachwirkungen einer deutschen Institution seit 1918, in: dies. (Hg.), Frankfurt a. M. 2018 331 s.

56. Donohoe J. Hitler's conservative opponents in Bavaria 1930-1945. A study of Catholic, monarchist, and separatist anti-Nazi activities., Leiden 1961. 348 s.
57. Everling F.: Wiederentdeckte Monarchie, Berlin 1932. 237 s.
58. Finker K. Deutschbanner Schwarz-weiß-rot (Deutschbanner). 1926-1933, in: Die bürgerlichen Parteien in Deutschland. Handbuch der Geschichte der bürgerlichen Parteien und anderer bürgerlicher Interessenorganisationen vom Vormärz bis zum Jahre 1945. Bd. 1: Alldeutscher Verband - Fortschrittliche Volkspartei, Leipzig 1968. 934 s.
59. Gerstenmaier E. Dem Morgen zugewandt. Aus einem Gespräch in einer anderen Zeit, in: SKH Prinz Louis Ferdinand von Preußen zum 75. Geburtstag am 9. November 1982. Eine Festschrift mit Beiträgen von Schalom Ben-Chorin, Henrik Bonde-Henriksen, u.a., Moers 1982/83. 87s.
60. Grass, K. M. Edgar Jung, Papenkreis und Röhmkrise 1933/34, Diss. Heidelberg 1966. 412 s.
61. Henke, Klaus-Dietmar/WOLLER, Hans (Hrsg.): Lehrjahre der CSU. Eine Nachkriegspartei im Spiegel vertraulicher Berichte an die amerikanische Militärregierung (Schriftenreihe der Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte. Nr. 48), Stuttgart 1984. 192 s.
62. Hofmann A., Obsoleter Monarchismus als Erbe der Monarchie: Das Nachleben der Monarchie im Monarchismus nach 1918, in: Biskup/Kohlrausch (Hg.) Campus Verlag, Frankfurt/M. 2008. 331 s.
63. Ilseman S., Der Kaiser in Holland. Aufzeichnungen des letzten Flügeladjutanten Kaiser Wilhelms II. Herausgegeben von Harald von Koenigswald, Bd. II, Monarchie und Nationalsozialismus 1924-1941. München 1968. 334 s.
64. Jenke M. Verschwörung von rechts? Ein Bericht über den Rechtsradikalismus in Deutschland nach 1945, Berlin 1961. S.492
65. Jones N. Countdown to Valkyrie: The July Plot to Assassinate Hitler. Philadelphia, Pennsylvania: Casemate 2008. 320 s.
66. Krausnick H. Zum militärischen Widerstand gegen Hitler 1933-1938. Möglichkeiten, Ansätze, Grenzen und Kontroversen, in: Der militärische

- Widerstand gegen Hitler und das NS-Regime 1933-1945. Hrsg. v. Militärgeschichten Forschungsamt (Verträge zur Militärgeschichte. Nr. 5), Herford/Bonn 1984. 217 s.
67. Leithäuser J. G. Wilhelm Leuschner. Ein Leben für die Republik, Köln 1962. 264s.
68. Machtan L. Der Kaisersohn bei Hitler, Hamburg 2006 S.300
69. Meissner O. Ebert - Hindenburg. - Hitler. Erinnerungen eines Staatssekretärs 1918-1945, Esslingen/München 1991. S.636
70. Obert A., Auguste V. Wie die Provinzprinzessin zur Kaiserin der Herzen wurde, Berlin 2011. 144 s.
71. Parssinen T. M. The Oster Conspiracy of 1938 : The Unknown Story of the Military Plot to Kill Hitler and Avert World War II. HarperCollins 2001 272 s.
72. Pekelder J.; Joep S.; Bas C., Der Kaiser und das «Dritte Reich». Die Hohenzollern zwischen Restauration und Nationalsozialismus. Göttingen 2021. 137 s.
73. Pfeiffer E. Einiges von den Getreuen, in: Everling, Friedrich/Günther, Adolf (Hrsg.): Der Kaiser. Wie er war - wie er ist, Berlin 1934. S.490
74. Preußen. Friedrich Wilhelm Prinz von: Die Hohenzollern und der Nationalsozialismus, Diss. München 1983. 416 s.
75. Ritter G. Carl Goerdeler und die deutsche Widerstandsbewegung, 4. Aufl. Stuttgart 1984. 647 s.
76. Ritthaler A. Kaiser Wilhelm II. Herrscher in einer Zeitenwende, Köln 1958. 87 s.
77. Ritthaler A. Karl Ludwig Freiherr von und zu Guttenberg. Ein politisches Lebensbild (Neujahrsblätter der Gesellschaft für fränkische Geschichte. H. 34), Würzburg 1970. 38 s.
78. Röhl John C. G., Wilhelm II. Der Weg in den Abgrund 1900-1941. München 2008.1611 s.
79. Sabrow M. Die verdrängte Verschwörung. Der Rathenau-Mord und die deutsche Gegenrevolution, Frankfurt/M. 1999.288 s.

80. Scheurig B. Deutscher Widerstand 1938-1944. Fortschritt oder Reaktion?, (Hrsg.) München 1969. 330 s.
81. Schneider R. Verhüllter Tag, Köln/Olten 1954. 233 s.
82. Schoeps H. J. Das andere Preußen. Konservative Gestalten und Probleme im Zeitalter Friedrich Wilhelms IV., 4. Aufl. Berlin 1974. 368 s.
83. Schoeps H. J. Deutschland droht die Anarchie, Mainz 1972. 80 s.
84. Schoeps H. J. Kommt die Monarchie? Wege zu neuer Ordnung im Massenzeitalter, Ulm 1953. 307 s.
85. Selzam J. Monarchistische Strömungen in der Bundesrepublik Deutschland 1949–1989. Dissertation. Universität Erlangen-Nürnberg, 1994. 352 s.
86. Tauber K. P. Beyond eagle and swastika. German nationalism since 1945. Vol. 1, Middletown (Connecticut) 1967. 1598 s.
87. Thadden A. von: Die verfemte Rechte. Deutschland-, Europa- und Weltpolitik in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft aus der Sicht von rechts, Preußisch oldendorf 1984 304 s.
88. Tschirschky F. G. von: Erinnerungen eines Hochverrätters, Stuttgart 1972. 343 s.
89. Van Roon G. Widerstand im Dritten Reich. Ein Überblick, 4. Aufl. München 1987. 257 s.
90. Winzen P. Das Kaiserreich am Abgrund. Die Daily Telegraph-Affäre und das Hale-Interview von 1908. Darstellung und Dokumentation. Franz Steiner, Stuttgart 2002. 369 s.
91. Wulle R. Bismarck als Staatsmann, Gronau 1950. 31 s.
92. Wulle R. Das Schuldbuch der Republik. 13 Jahre deutscher Politik, Rostock 1932. 302 s.
93. Wulle R. Geschichte einer Staatsidee, Berlin 1935. 171 s.
94. Ziegler L. Edgar Julius Jung. Denkmal und Vermächtnis (Stifterbibliothek. Fragen der Zeit. Bd. 61), Salzburg 1955. 68 s.
95. Дубінський В. А. Методика викладання історії в школі: Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів

- історичного факультету. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 88 с.
96. Кондратюк С. В. Європейська політика об'єднаної Німеччини / С. В. Кондратюк; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – К., 2008. – 264 с.
97. Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці / Р. А. Кривонос. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – 166 с.
98. Кудряченко А. І. Федеративна Республіка Німеччина: демократична модель взаємодії альтернативних суб'єктів політики / Політична влада в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами/ Монографія. Заг. ред. Ф. М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2016. – 488 с. – С. 382–413.
99. Кудряченко А. І. Особливості подолання обтяжливого нацистського і соціалістичного минулого у сучасній Німеччині / Україна дипломатична. Випуск XX. Київ, 2019.
100. Кудряченко А. І. Політичні режими і форми державного устрою у державах розвинутої демократії (на прикладі Західної Європи) / Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз. Монографія. За ред. проф. Ф. М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 399–422.
101. Кудряченко А. І. Становлення та розвиток політики «подолання минулого» в національній пам'яті Федеративної Республіки Німеччина // Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал. – К. – 2018. № 1 (5).
102. Кудряченко А. І. Федеративна Республіка Німеччина: демократична модель взаємодії альтернативних суб'єктів політики / Політична влада в Україні: порівняльний аналіз із зарубіжними країнами/ Монографія. Заг. ред. Ф. М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2016.
103. Кудряченко А. І. Федеративна Республіка Німеччина: засади демократичного сходження : монографія / А. І. Кудряченко. – ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – Київ : Фенікс, 2020. – 656 с.

104. Кудряченко А. І., Солошенко В.В. Німеччина / Енциклопедія. Країни світу і Україна. Т. 1., Країни Північної, Західної і Південної Європи. – К., 2017.– С. 323–360.
105. Кудряченко А.І. Політичні режими і форми державного устрою у державах розвинутої демократії (на прикладі Західної Європи) / Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз. Монографія. За ред. проф. Ф. М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011.
106. Мартинов А. Ю. Об'єднана Німеччина у дзеркалі німецької історіографії (1990 – 2002 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., № 12. – 2003.
107. Мартинов А. Ю. Соціал-демократична партія у політичній історії Німеччини ХХ століття. К., 2003.
108. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. – К.: Генеза, 2006. – 328 с.
109. Солошенко В. В. «Сприяюча держава» та громадянське суспільство як основні складові діючої демократії в Німеччині // Історичний досвід становлення інститутів громадянського суспільства в країнах Європи: збірник наукових праць / За заг. ред. д. і. н, проф. Кудряченка А. І. // Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: Фоліант, 2012. с.220.
110. Солошенко В. В. Досвід подолання наслідків політики націонал-соціалізму. Зовнішні справи. 2016. №8. с. 28–33
111. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник, Харків, 2017. 324 с.51, с. 155-158.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

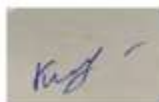
Я, _____ Кошеля Євгенія Миколаївна _____,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національного, расового, статевого чи іншого належності;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ 15.10.2022 _____

_____ Кошеля Євгенія _____

Reichs Telegraphen
 Auswärtiges Amt. *z. N. 4834/18* Reichsdienstsache. Ausland in Stunden.

Wertgebühr: *1* M. Pf. Telegraphie des Deutschen Reichs. Befördert den *29. 11.*
 Sonstige Geb.: " " Uhr *21* in Etg. *5*
 Zusammen: " Pf. *JP* von *Berlin* *R. H.* an *Wien*
 Angen. durch *JP*

Nr. *133* W. 1918 den *29. 11.* um *10* Uhr *30* Min. *m*

Reichs Telegraphen
 Reichsdruckerei. *Maximilian Gellert*
 (Bestimmungsamt)

*Christ dem „Weltkugel“ Beilage des Berliner
 Tageblattes vom 8. 12. 1918:*

„ich verzichte hierdurch fuer alle zukunfft auf die rechte
 an der krone preussen und die damit verbundenen rechte
 an der deutschen kaiserkrone „zugleich entbinde ich
 alle beamten „des deutschen reiches und preussens
 sowie alle officiere „unteroffiziere und mannschaften
 der marine „des preussischen heeres und der truppen der
 bundeskontingente des treueides „den sie mir als ihren
 kaiser „koenig und obersten befehlshaber geleistet haben
 . ich erwarte von ihnen „dass sie bis zur neuordnung des
 deutschen reichs den inhabern der tatsaechlichen gewalt
 in deutschland helfen „das deutsche volk gegen die
 drohenden gefahren der anarchie „der hungersnot und der
 fremdherrschaft zu schuetzen „urkundlich unter unserer
 hoechsteigenhaendigen unterschrift und beigedrucktem
 kaiserlichen insiegel „

gegeben am erlangen „den 28. november 1918 „

„gez. wilhelm „ (. . .) „

Christ dem Rk 4834/18 Maximalung 1. 12. 1918

A. A. C. S. B.
 Form. Nr. 8

Текст декларації про зречення кайзера Вільгельма II від 28 листопада 1918 року

Джерело: Die Thronverzichtserklärung wird verwahrt im GStA Berlin, ВРНА

Rep. 53 Nr. 203

Фото: Під час рейду проти так званих «громадян Рейху» поліцейські ведуть принца Генріха XIII Ройса

Джерело: Ein 'Rädelsführer' und die 'Reichsbürger' in Thüringen [A 'Ringleader' and the 'Reichsbürger' in Thüringen]. *Wirtschaftswoche* Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20221208153648/http://www.wiwo.de/politik/deutschland/terrorismus-ein-raedelsfuehrer-und-die-reichsbuerger-in-thueringen/28854276.html>